

વર્ષ પ્રથમ

અંક પાંચમો

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

તંત્રી
શ્રીમનલાલ ગોકળદાસ

પ્રકાશક
શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ
જેશોગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા
અમદાવાદ.
(ગુજરાત)

એક અભિપ્રાય

“ જૈનદર્શન બહુજ ઉંચી કોટીનું દર્શન છે. આનાં મુખ્ય-તત્ત્વો વિજ્ઞાન-શાસ્ત્ર (Science) ના આધાર ઉપર રચાયેલાં છે. આ મારું કેવળ અનુમાન જ નથી પણ મારો સંપૂર્ણ અનુભવ પણ છે. જેમ જેમ પદાર્થ-વિજ્ઞાન આગળ પ્રગતિ સાધતું જાય છે તેમ તેમ જૈનધર્મના સિદ્ધાન્તો પણ સિદ્ધ થતા જાય છે ”

—સ્વર્ગસ્થ

ડૉ. એલ. પી. ટેસીટોરી
(ઇટલી)

વિષય-દર્શન

શ્રીસેરીસાપાર્શ્વનાથાષ્ટક : ઉપાધ્યાય શ્રી પદ્મવિજયજી ગણી	૧૨૩
દિગંબરોની ઉત્પત્તિ : આચાર્ય મહારાજ શ્રી સાગરાનંદસૂરિજી	૧૨૫
શ્રી તપાગચ્છ પટ્ટાનુક્રમ ગુર્વાવલી છંદ : શ્રી વિભુધવિમલશિષ્ય	૧૩૦
સંતબાલની વિચારણા : આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયલલિધસૂરિજી	૧૩૨
સમોક્ષાશ્રમાવિષ્કરણ : ઉપાધ્યાય શ્રી લાવણ્યવિજયજી	૧૩૭
દિગંબરશાસ્ત્ર કૈસે બને ? મુનિરાજ શ્રી દર્શનવિજયજી	૧૪૨
મથુરાકલ્પ : અનુ૦ મુનિરાજ શ્રી ન્યાયવિજયજી	૧૪૫
શ્રીમાન્ સન્તબાલજીસે કુછ પ્રશ્ન : મુનિરાજ શ્રી જ્ઞાનસુંદરજી	૧૫૦
શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથ : ઉપાધ્યાય શ્રી પદ્મવિજયજી ગણી	૧૫૧

—: પદસ્થ મુનિરાજને વિજ્ઞાપિ :—

- ¶ આપને આ માસિક, કોષ્ટપણ પ્રકારનું લવાજમ લીધા સિવાય, મોકલવામાં આવે છે. તો આશા છે કે આપ આપના વિહાર દરમ્યાન, આ માસિકના આડકો વધે અને જનતા વધુ પ્રમાણમાં સાહિત્યનો રસ લેની થાય તેવો ઉપદેશ આપશો.
- ¶ વિહારના કારણે આપનું સરનામું બદલાયાના સમાચાર દર સુદી બોજ પહેલાં અમને જણાવતા રહેશો. જેથી પેપર ગેરવલ્લે ન જતાં આપને વખતસર મળી જાય.
- ¶ કોષ્ટ પણ પદસ્થ મુનિરાજને સરત ચૂકથી, અથવા એવા કોષ્ટ કારણે, માસિક ન મળતું હોય તો તેમણે અમને જણાવવા કૃપા કરવી.

ગ્રાહકોને—

- ¶ આપને માસિકનો અંક, મોડામાં મોડો દર મહીનાની સુદી અગીયારસ સુધીમાં ન મળે તો તે સમાચાર સમિતિની ઓફીસે લખી જણાવશો.
- ¶ આપના મિત્રો અને સંબંધીઓમાં માસિકનો પ્રચાર વધારવા પ્રયત્ન કરશો.

णमो त्थु णं भगवओ महावीरस्स
सिरि रायनयरमज्जे संमीलिय सव्वसाहुसंमइयं
पत्तं मासियमेयं, भव्वाणं मग्गयं विसयं ॥ २ ॥

श्री जैन सत्य प्रकाश

पुस्तक १

अंक ५

अण्णाणग्गहदासगतथमइणा कुव्वंति जे धम्मिइ,
अक्खेवे खलु तेसिमागमगयं दाउं विसिद्धोत्तरं ॥
सोउं तित्थयरागमत्थविसइ चे मेऽहिलासा तथा
वाइज्जा णवरं पसिद्धजईणं सच्चप्पयासंमुदा ॥ १ ॥

विक्रम संवत् १९९२

वीर संवत् २४६२

सन् १९३५

भागशीर्ष शुक्ला पंचमी

卐 | श्री सेरीसापार्श्वनाथाष्टकम् | 卐

कर्ता-उपाध्याय पद्मविजय गणी

(शिखरिणी वृत्तम्)

स्मृतेर्नाम्नो यस्य प्रभवति महासिद्धिरखिला,
प्रभावाढ्या मूर्त्तिः प्रशमविशदास्तिक्यफलदा ।
सदाचार्या देवेन्दैर्नरपतिभिरानन्दनिवहैः,
स्तुवे श्रीसेरीसापतिमहमनन्तार्थकलितम् ॥ १ ॥

(पंचचामर वृत्तम्)

धरेण्यलक्षणाञ्चितेष्टवाग्गुणालिभूषितं,
विशुद्धबोधमालिनं प्रशस्तवर्णभासुरम् ।
भवाब्धिपारदायिनं परोपलक्ष्यभावनं,
भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ २ ॥

१२४

श्री नैन सत्य प्रकाश

गुणालयक्रमाप्तदर्शनादिमुक्तिसाधनं,
 सुदृष्टिभावभावितं सुनिश्चितार्थदेशकम् ।
 समीष्टदानकल्पपादपं मनोमलापहं,
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ३ ॥
 सदृष्टप्रातिहार्यशोभितातिशायिसद्गुणं,
 समस्तविघ्नवारकं सुसम्पदालिधारकम् ।
 दयासुधर्मदानवीरसात्त्विकप्रमोददं,
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ४ ॥
 समानसं समानमिज्यपाददिव्यदर्शनं,
 विशिष्टभावनाबलाप्ततीर्थकृ-त्वसंपदम् ।
 चरित्रसाधनन्तभंगसिद्धिसौघसंगतं,
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ५ ॥
 विवर्णवर्यमध्यमोरुवैखरीवचोगतं,
 वीदेहजीवनं परात्मभावसंपदं गतम् ।
 विपत्तिदानवीरमोहवाधिमग्नतारकं,
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ६ ॥
 विनष्टदोषसंततिं चिताष्टकर्मशोधकं,
 जगत्स्वरूपभासकं समोपसर्गवारकम् ।
 विनाथनाथलोकबन्धुदेशनोपकारकं,
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ७ ॥
 अहं तवास्मि किङ्करो मम त्वमेकनायकः,
 न भास्करादृते यमीश ! वारिजौघबोधनम् ।
 यथा तथा त्वयान्तरा ममाऽपि निर्वृतिः कथं ?
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ८ ॥
 जगद्गुरौ विलोकिते त्वयि प्रमोददायके,
 चलं मनः स्थिरं भवेत्किमत्र संशयास्पदम् ।
 स्वभावसिद्धिलाभदो भवेशपार्श्व ! सर्वदा,
 भजामि पार्श्वनाथमिष्टदायिनं तमन्वहम् ॥ ९ ॥

(शादूलविक्रीडित वृत्तम्)

॥ प्रशस्तिश्लोकद्वयम् ॥

इत्थं गीतगुणावलिर्विजयते सेरीसकस्थप्रभुः,
 स्तोत्रं मंगलसिद्धिवृद्धिकरणं भव्याः पठन्तु प्रगे ।
 पूज्यश्रीगुरुनेमिसूरिचरणाम्भोजानुभावाद्दरे,
 धोलैराभिधबंदरे प्रविदिते प्राचीनतासुंदरे ॥ १ ॥
 नन्दद्वीपनिधीन्दुमानप्रमिते संवत्सरे वैक्रमे,
 धन्ये पावनमार्गशीर्षप्रथमाहन्येकभक्त्या मया ।
 विज्ञप्त्या विजयोत्तरस्य शमिनोऽर्हद्भक्तवाचस्पतेः,
 ध्येयाहृत्पदपद्मपद्मगणिना पार्श्वीष्टकं निर्मितम् ॥ २ ॥

(युगम्)

દિગંબરોની ઉત્પત્તિ

લે. આચાર્ય મહારાજ શ્રીમત સાગરાનંદસૂરિજી મહારાજ.
(ગતાંકથી ચાલુ)

જિનકલ્પ એ એક અધોર પરાક્રમ-
વાળો કલ્પ છે. નાગા સાધુઓની
મર્યાદા સાથે તેનો કંઈ સંબંધ
નથી—

જે કે વર્તમાનમાં કેટલાક દિગંબરો
તથા અણુસમજી કેટલાક શ્વેતાંબરો પણ
અણુસમજથી એમ બોલવા તૈયાર થાય
છે કે દિગંબર મુનિઓના આચાર
તે જિનકલ્પ, અને શ્વેતાંબર મુનિઓના
આચાર તે સ્થવિરકલ્પ. પણ તેવું બોલ-
નારાને જિનકલ્પના આચારની અંશે પણ
ખંબર હોતી નથી, કેમકે પ્રથમ તો
જિનકલ્પવાળા સાધુઓ વજ્રકષ્ણનારાય
સંઘચણુવાળાજ હોય અને તે વજ્રકષ્ણ-
ભનારાય સંઘચણુ તો ઐહ પૂર્વના
વિચ્છેદની સાથે વિચ્છેદ થઈ ગએલું છે.
વળી જિનકલ્પીઓ આહારની અશુદ્ધિ
હોય તો છ છ માસ સુધીના ઉપવાસ
કરવાવાળા હોય છે, એટલું જ નહિ પણ
જે સ્થંડિલ ભૂમ ગયા હોય અને જે
સ્થંડિલ શુદ્ધ ન મળે તો છ મહિના
સુધી પણ સ્થંડિલના વેગને રોકી શકે.
વળી તે જિનકલ્પી સાધુઓ ગમે તેવો

મરણાંત રોગ હોય તો પણ દવા કરાવે જ
નહિ. જિનકલ્પી સાધુ સલામાં વ્યાખ્યાન
આપે નહિ, અને કોઈને પણ દીક્ષા આપે
નહિ. જિનકલ્પી સાધુઓને વિહાર કરતાં
જે જગ્યાપર ચોથો પહોર બેસી જાય તે
જગ્યાપર ચાહે તો તે કાંટામાં હોય કે
કાંકરામાં હોય, પણ કાઉસ્સગ્ગ કરી દે, અને
બીજા દિવસના બાર વાગ્યા સુધી, ત્યાંથી
એક ડગલું પણ ચાલે નહિ. આ બધી જિન-
કલ્પની સ્થિતિ જે સમજવામાં આવે તો
નિરાચરી મનુષ્ય સ્વપ્ને પણ નાગા
સાધુઓને જિનકલ્પી ગણવાનો વિચાર
કરે નહિ.

દિગંબરોએ ગોચરી વખતે કરેલ
વસ્ત્રનો સ્વીકાર—

જે કે દિગંબરના નાગા સાધુઓએ,
ઉત્પત્તિ વખતે, વસ્ત્રના સર્વ ત્યાગ ઉપર
બેર દીધું, પણ પાછળથી તેજ સમુદાયને
ગોચરી જતી વખતે અર્ધો ભાગ ઢાંકવા
જેટલું આચ્છાદન સ્વીકારવાની ફરજ પડી,
એટલે એમ કહી શકીએ કે તે દિગં-
બર સાધુઓને પોતાના આદિ પ્રવર્તક
શિવભૂતિની ત્રુટિ માલમ પડી અને તે
સુધારવી પડી.

૧૨૬

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

પીછી અને કમંડલુનું ધારણુ એ
નવું ચિહ્ન—

જે કે એ વાત તો દિગંબરોની સામે ચેલેજ તરીકે કહી શકાય તેમ છે કે—કોઈ પણ જિનકલ્પી પીછી અને કમંડલું રાખેજ નહિ. પીછી અને કમંડલુ રાખનારા થઈને, સર્વથા નિર્ઞન્યપણુનો ખોટો ડોળ કરવો તે કોઈ પણ પ્રકારે સભજનને શોભતું નથી. અન્ય કોઈ પણ પ્રાચીન શાસ્ત્રોમાંથી જિનકલ્પી સાધુઓ, અગર જૈન સાધુઓ પીછી કે કમંડલુ ધારવાવાળા હતા એમ સાબીત કરી શકાય તેમ નથી.

નિર્ઞન્ય સાધુઓ પાત્રવાળા હોવાનો
ઐદ્ધમત—

બુદ્ધચર્યાને તપાસનારો મનુષ્ય પણ કહી શકશે કે લગવાનું મહાવીર મહારાજના વખતમાં જૈન સાધુઓ પાત્રને ધારણુ કરતા હતા, પણ પીછી કે કમંડલુ કોઈ પણ જૈન સાધુએ ધારણુ કર્યા હોય એવો કોઈ પણ પ્રાચીન ગ્રંથમાં ઉલ્લેખ મળતોજ નથી. અર્થાત્ કહેવું જોઈએ કે દિગંબરોએ ચિહ્ન તરીકે માર્નેલાં કે જરૂર તરીકે રાખેલાં પીછી અને કમંડલુ, નથી તો જિનકલ્પીનું ચિહ્ન કે નથી તો સાધુનું ચિહ્ન.

નિર્ઞન્યોને આસન વગેરે હોવાની
ઐદ્ધમાન્યતા—

વળી રાજગૃહીના પર્વતો ઉપર ઐદ્ધને અને નિર્ઞન્યોને જે પ્રશ્નોત્તર થયો છે તે અધિકારમાં પણ નિર્ઞન્યો પોતાના

સ્થાનમાં, આસનો નાખીને પછી તાપના સ્થાને આતાપના લે છે એ અધિકાર વાંચનારને પણ સ્પષ્ટ માલમ પડે તેમ છે કે—આસનાદિકની ઉપધિ રાખનારાજ નિર્ઞન્યો હતા. વળી એ પણ વિચારવાની જરૂર છે કે બુદ્ધ પોતે અને તેમના મતવાળા સાધુઓ વસ્ત્ર રાખતા હતા એ સ્પષ્ટ છે અને કોઈ પણ સ્થાને બુદ્ધે કે તેમના સાધુઓએ, નિર્ઞન્યોની સાથે કે નિર્ઞન્યોને અંગે બીજા કોઈની પણ સાથે, નિર્ઞન્યોના વસ્ત્રોના અભાવની ચર્ચા કરીજ ન હતી. જો તે વખતે નિર્ઞન્યોને સર્વથા વસ્ત્ર, પાત્ર ન હોત તો તે બાબતની ચર્ચા બુદ્ધને કે તેના સાધુઓને જરૂર કરવી પડત.

નિર્ઞન્ય નામ શ્વેતાંબર સાધુઓ
માટે વપરાતું—

વળી એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે શ્રમણુ લગવાનું મહાવીર મહારાજથી કેઈ પાટો સુધી, યાવત્ નિયમિતપણે વનમાં વાસ કરવાથી વનવાસીપણે પ્રસિદ્ધ થઈ ન હતી ત્યાં સુધી, સમગ્ર શ્વેતાંબર શાસન નિર્ઞન્ય શાસન તરીકે પ્રસિદ્ધજ હતું, અને શ્વેતાંબર શાસ્ત્રોમાં પણ જ્યાં જ્યાં સાધુ અને સાધ્વીનો સધિકાર લેવો હોય છે ત્યાં ત્યાં સર્વત્ર શ્રમણુ, ભિક્ષુ અને અણુગાર શઝદોની માફક નિર્ઞન્ય શબ્દ સ્પષ્ટપણે વપરાયજ છે, અને તેથી જગો જગો પર શ્રી કલ્પસૂત્ર વિગેરેમાં નોકપ્પહ નિગ્ગન્થાણં નિગ્ગંથિણં વાં કપ્પહ નિગ્ગંથાણં વા નિગ્ગંથિણં વા વિગેરે સેંકડો સૂત્રો સંચમના ઉપકરણોને ધારણુ કરવાવાળાને અંગે કહેવાયેલાં છે.

દિગંબરોની ઉત્પત્તિ

૧૨૭

ગ્રંથનો અભાવ કે વસ્ત્રનો અભાવ

વળી એ પણ વિચારવા જેવું છે કે જે વસ્ત્ર અને ઉપકરણથી રહિતપણાને અંગેજ નિર્ઋથ શબ્દ વપરાતો હોત, અર્થાત ઉપકરણ અને વસ્ત્રને ગ્રંથ તરીકેજ ગણવામાં આવ્યા હોત, તો જેમ દિગંબરોને અંગે અર્વાચીન અને પ્રાચીન અન્ય મતવાળાઓએ દિગંબર, વિવસ્ત્ર, વિવસન વિગેરે શબ્દો વસ્ત્રના અભાવને સૂચવી નક્ષપણાને જણાવનાર તરીકે કહ્યા છે, તેવી રીતે ઐદ્દશાસ્ત્રોમાં જૈન સાધુ માત્રને માટે નિર્ઋથ શબ્દ નહિ વાપરતાં નિર્વસ્ત્ર એવો સીધો શબ્દ વાપરત. દિગંબરોએ જેમ શાસનથી બુદ્ધ પડયા પછી પોતાના નગ્નપણાને સૂચવનાર તરીકે દિગંબર શબ્દ રાખ્યો છે. (જે કે દિગંબરોએ પોતાને માટે રાખેલા “દિગંબર” શબ્દથીજ તેઓ કોઈ વસ્ત્રવાળા શાસનથીજ બુદ્ધ પડેલા છે અને તેથી અમારે ખીજાં વસ્ત્ર નહિ તો દિશા-રૂપી વસ્ત્ર તો છે એમ સમાધાન કરવું પડેલું છે) તવી રીતે કોઈ પણ પ્રાચીન શાસ્ત્રોમાં જૈન સાધુઓને માટે દિગંબર એવો શબ્દ કોઈ પણ જગો પરજેવામાં આવતો નથી.

ક્ષપણુક શબ્દથી થતી ભ્રમણાનો

નિરાસ—

જે કે કેટલાકો ક્ષપણુક શબ્દ, કે જે માત્ર કર્મને અપાવવાની તપસ્યામાં લીન રહેનારા હોઈને ક્ષપણુ એટલે ઉપવાસ અને તેને કરનારા તે ક્ષપણુક કહેવાય, અને જે ક્ષપણુક શબ્દમાં વસ્ત્ર તથા ઉપકરણના અભાવની કોઈ પ્રકારે છાયા પણ

નથી, તેવા ક્ષપણુક શબ્દને દેખીને કેટલાક દિગંબરો પોતાની મનમાનીતી નગ્નતા સિદ્ધ કરવાને તૈયાર થાય છે, તેઓએ નગ્નક્ષપણુકે દેશે રજકઃ કિં કરિષ્યતિ એવી ચિરપ્રરૂઠ કહેવતને બરોબર વિચારવી નેહએ, કેમકે ક્ષપણુક શબ્દથી જે નગ્ન અવસ્થા આવીજ જતી હોત તો નક્ષ એ વિશેષણુ લગાડવું પડતજ નહિ, અર્થાત એ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ક્ષપણુક એટલે વસ્ત્ર રહિત હોય તેવોજ સાધુ કહેવાય એવો અર્થ થઈ શકે નહિ.

દિગંબરોને વસ્ત્રના પ્રતિષેધમાં

આશ્રહ કેમ ?—

સામાન્ય રીત જનસમૂહમાં એ વાત તો પ્રસિદ્ધ છે કે જે મનુષ્ય જે બાબતનો મત બુદ્ધો કાઢે છે, તે બાબતમાં તે બદ્ધાશ્રહ જ રહે છે. પોતાના કાઢેલા નવા મતમાં જે તે કાઠનારો શિથિલ આશ્રહવાળો હોય તો તે મત કાઠી શકેજ નહિ અને કાઢે પણ નહિ. શાસ્ત્રીય નિયમ પણ એજ છે કે વૈકલ્પિક વ્યાખ્યાનમાં મતસ્થાપન હોય જ નહિ. એ વસ્તુ ધ્યાનમાં રાખીને સમજી મનુષ્યો જે વિચારશે તો માલમ પડશે કે શ્વેતાંબર શાસ્ત્રો વસ્ત્રનો આશ્રહ રાખતાજ નથી. શ્વેતાંબરો તો બે પ્રકારના સાધુઓ માને છે, જેમાં કેટલાક શુદ્ધ એટલે ઉપચાર વગરના અચેલકપણાવાળા હોય અને કેટલાક સાધુઓ ઉપચારથી અચેલકપણાવાળા હોય, એટલે સર્વથા વસ્ત્ર સહિતપણારૂપ ઉપચરિત અચેલકતા

૧૨૮

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

સહિતપણાને આગ્રહ શ્વેતાંબરોમાં કે તેમના શાસ્ત્રોમાં છેજ નહિ, અર્થાત્ જો દિગંબરો પ્રાચીન હોત અને તેમાંથી માત્ર વસ્ત્રસહિતપણાને લીધેજ શ્વેતાંબરો જુદા પડયા હોત તો શ્વેતાંબરોના સર્વ શાસ્ત્રોમાં વસ્ત્રસહિતનેજ મોક્ષ-માર્ગે પ્રયાણ કરનારા અને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરનારા માનત. પણ સચેલકપણા કે અચેલકપણા એટલે વસ્ત્રસહિતપણા કે વસ્ત્રરહિતપણાને મોક્ષનું સાધન ન માનતાં માત્ર સમ્યક્ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રનેજ મોક્ષનું સાધન માન્યું, એટલું જ નહિ પણ સચેલક અને અચેલકપણા-માં રહેવાવાળા મોક્ષે ગયા એમ જે શ્વેતાંબર શાસ્ત્રોમાં મનાએલું છે તેજ સ્પષ્ટપણે જણાવી દે છે કે તેઓ દિગંબરમાંથી નીકળ્યા પણ નથી અને નવું શ્વેતાંબરપણું સ્થાપવાવાળા પણ નથી. પણ દિગંબરોએ, શ્વેતાંબર કહો કે સવસ્ત્ર કહો પણ ઉપકરણુવાળા શાસનથી જુદા પડી પોતે દિગંબરપણું નવીન કાઢેલું હોવાથી તેને દિગંબરપણાને આગ્રહજ કરવો પડયો. તેમના હિસાબે તો ભગવાન ઉમાસ્વાતિ વાચકજીએ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ એવું સૂત્ર કરવામાં મોટી ભૂલ કરી, અને દિગંબરના હિસાબે તો ઉમાસ્વાતિ વાચકજીએ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ નિર્વસ્ત્રત્વાનિ મોક્ષમાર્ગઃ એમ કહેવું જોઈતું હતું. કદાચ કહેવામાં આવે કે નિર્વસ્ત્રત્વ એટલે વસ્ત્ર-રહિતપણું તો જનવર વિગેરેમાં અને બાલક વિગેરેમાં પણ હોય છે, તેથી તે

લક્ષણ અતિવ્યાપ્ત થઈ જાય માટે નિર્વસ્ત્રત્વ એમ કહ્યું નથી, પણ આવી રીતનું તેઓનું કહેવું થાય તો તે પણ યોગ્ય નથી. કેમકે જેમ ચારિત્ર શબ્દ કહેવા છતાં સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનસહિતપણું જોડે રાખેલું છે, તેવી રીતે વસ્ત્ર-રહિતપણાની અતિવ્યાપ્તિ થવાનો વખત આવત નહિ. વળી દેશવિરતિવાળાના ચારિત્રને સાક્ષાત્ મોક્ષમાર્ગ તરીકે ન માનવાને માટે જેમ ચારિત્રની સાથે સમ્યક્ શબ્દ જોડાય છે, તેવી રીતે નિર્વસ્ત્રત્વની સાથે પણ સમ્યક્ શબ્દ જોડી શકાત, અને તેથી દિગંબરોના માનેલ નમ્રપણાની એટલે નિર્વસ્ત્રપણાની બરોબર સિદ્ધિ થાત.

શ્રી ઉમાસ્વાતિ વાચકના આઠ સૂત્રનો વિચાર—

ખરી રીતે શ્રી ઉમાસ્વાતિ વાચક-જીએ તો દિગંબરના આગ્રહને હિસાબે નિર્વસ્ત્ર શબ્દ પણ નહિ રાખતાં સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનદિગંબરત્વાનિ મોક્ષમાર્ગઃ એમ કહેવું જોઈતું હતું. જો કે દિગંબરોએ પોતે દિગંબર શબ્દ પસંદ કરેલો હોવાથી દિગંબર શબ્દ વપરાય તેમાં દૂષણ દઈ શકાય તેવું નથી, પણ કેઈ તટસ્થ સમીક્ષક મનુષ્ય હોય તે તો કદાચ એમ કહી શકે કે—દિગંબરપણું તો સામાન્ય નમ્ર માત્રમાં છે એટલે જગતનો વ્યવહાર વસ્ત્રસહિતપણાનો છે, અને તેથી તે વસ્ત્રસહિતપણાનો વ્યવહારમાંથી નીકળેલા સર્વ નમ્ર મનુષ્યોને દિગંબર કહી શકાય.

દિગંબરોની ઉત્પત્તિ

૧૨૯

છેવટે ખુદ મહાદેવ કે જેઓ સ્ત્રી, પુત્ર, ધનુષ વિગેરે સહિત છે છતાં પણ તેમનું દિગંબરપણું મનાય છે અને તેમનું નામ પણ દિગંબર છે, તેથી દિગંબર શબ્દને વિશેષણ લગાડવાની જરૂર છે, તો તે તટસ્થની શંકાના સમાધાનમાં એવી રીતે ચોકખું કહી શકાય તેમ છે કે જેમ દશન અને જ્ઞાન શબ્દની સાથે સમ્યક્ શબ્દ જોડવામાં આવે છે તેવી રીતે દિગંબરપણાની સાથે સમ્યક્ શબ્દ જોડવામાં આવત અને તેથી તટસ્થની જણાવેલી દિગંબરપણાની અતિવ્યાપ્તિ રહેત નહિ, અને તેથી સ્પષ્ટ કહેવું જોઈએ કે—દિગંબરોના આગ્રહ પ્રમાણે સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનનગ્રત્વાનિ, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન નિર્વસ્ત્રત્વાનિ કે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન દિગંબરત્વાનિ એમ જણાવીને જ મોક્ષ માર્ગપણું જણાવત. કદાચ એમ કહેવામાં આવે કે શ્વેતાંબરોના મત પ્રમાણે સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનનિગ્રથત્વાનિ મોક્ષમાર્ગઃ। એમ કેમ ન કહ્યું? એના ઉત્તરમાં જણાવવાનું કે નિર્ગન્થત્વ એ માત્ર મુખ્યતાએ નિષ્પરિગ્રહપણાને જણાવવાને

માટે છે, અને કોષકારો પણ ગ્રંથ શબ્દથી ધન, ધાન્યાદિક પરિગ્રહનો અર્થ લે છે, અને તેથી એકલું પરિગ્રહ-રહિતપણું જ આવે, પણ પાંચ મહા-વ્રતો સમગ્ર ન આવે માટે સામાયિકાદિ ભેદને જણાવવાવાળા ચારિત્ર શબ્દને જ શાસ્ત્રકારોએ અને ઉમાસ્વાતિ વાચકશ્રીએ માનેલો છે. પણ દિગંબરોને તો દિગં-બરપણાનોજ એટલે વસ્ત્રરહિતપણાનોજ આગ્રહ છે અને તેમને મતે કોઈ પણ સ્વસ્ત્ર મનુષ્ય ચારિત્રવાળો હોઈ શકે જ નહિ અને તેથી તે કેવળ દિગંબરપણાના આગ્રહવાળા છે. (વિચક્ષણ પુરૂષો આ તેમના વસ્ત્રરહિતપણાના આગ્રહથી જ સમગ્ર શકે તેમ છે કે—તે દિગંબરોએ વસ્ત્રરહિતપણાનો નવીન જ મત કાઢેલો છે. કેમકે જો એમ ન હોય તો સ્વાદ-વાદપ્રધાન જિનશાસનમાં, વસ્ત્રસહિત-પણામાં ચારિત્રનો સર્વથા નિષેધ અને વસ્ત્રરહિતપણામાં જ ચારિત્રનો આગ્રહ માની દિગંબરપણે પ્રસિદ્ધ થવાનું તેઓ ઉચિત ન ગણત.)

(અપૂર્ણ)

શ્રી તપાગર્ય પટ્ટાનુક્રમ ગુર્વાવલી છંદ

કર્તા-શ્રી વિબુધવિમલ શિષ્ય

(ત્રીજા અંકથી ચાલુ)

સેજવાલાં પાલાં નહીં પાર લહલહઈ ઘજા અંખરિ ઉદાર પાલખી સુખાસણુ સુઘટસાર કુજંત કૃમેલક ભરીય ભાર	॥ ૯૮ ॥
રથવાહણિ જ્યૂઈ વૃષભ તુરંગ વેગવતી રવકિ દ્રય દુરંગ પરદલ પંચાનન સુહડ સર સાથિ છઈ વરણાવરણુ ભૂરિ	॥ ૯૯ ॥
સરણાઈ સીંગા ઢોલ ઢછ દડવડી દમામાં દમદમછ તૂતૂરણુકિ તૂરકિ રણુરણુતિ નકેરિ નદિ કાયર ધુણુતિ	॥ ૧૦૦ ॥
નીસાણુ ધ્રસૂછઈ નવલ નાદિ ભભારવ વજજઈ ગુહિર સાદિ વરતંતિ તાલ વાજઈ મૃદંગ તિમતિમ સંઘાહિવ ધરઈ રંગ	॥ ૧૦૧ ॥
પોપરાલી ઉછવ ઘણુ કિધ સંઘાહિવ પદવી સુગુરિદિદ્ધ સિરિ વિમલાચલ શૃંગારહાર રિસહેસર વંદઈ વારવાર	॥ ૧૦૨ ॥
જિન પૂજ પરમાનંદપૂરિ, શ્રી સંઘભગતિ તિહાં કિધ ભૂરિ, અગ્યાર ગણાધિપ મુનિ ન પાર, સંઘપુજ સુપરિકિધિય ઉદાર.	॥ ૧૦૩ ॥
કબાહિ કનક ટંકા પ્રવાહિ કે કાણુદાણુ પંચવિધ ચાહિ મગ્ગણુ જણુપૂરિ અતુલ આસ તિમતિમ સંઘાહિવ મનિ ઉલ્લાસ	॥ ૧૦૪ ॥
ગયગમણી રમણી રાસાદિતિ....ગછનાયક ગાઈ એક ચિંતિ આચારિજ દોઈ થાપ્પય સુખાણુ મહીમંડલિ વરતઈ સુચુર આંણુ	॥ ૧૦૫ ॥
શ્રી હેમવિમલ ગછપતિ તણી દહદિસિ પસરી દૂક વાદિ વિડંબન બિરૂદ બલિ વાદી કીધા મુક	॥ ૧૦૬ ॥
હેમસરિસ અમરસ ધરઈ તિહાંપ સુણુપડઈ બહુચૂક દુમન નયન નાવ ઊથડઈ જિમ રવિ દિઠઈ ઘૂક	॥ ૧૦૭ ॥
હરાંમખોર ઘૂકઘોર છંડિજોર છપ્પએ.... સુગામિ (૨) ઠાંમિ (૨) હેમનાંમ દિપ્પએ	
મહવ્યાંણુ પંચષંચ, તંચ, દોસ ટાલએ, તિકરણુ અરણુ, સત્તરીતિ સુત્તરીતિ, પાલએ	॥ ૧૦૮ ॥

શ્રી તપાગચ્છ પટ્ટાનુક્રમ ગુર્વાવલી છંદ

૧૩૧

તિકિદ્ધ ઘાણુ પંચ બાણુ સૂરિરાંણુ સોહચ્ચે,
 સુધાસમાંણુ સુદ્રવાણુ મહીઅ લોઅ મોહચ્ચે,
 તિકોહ લોહ મોહ જોહમાંણુ આંણુ વારચ્ચે
 તિપાય પઉમ અંચરીક સાવયાણુ તારચ્ચે ॥ ૧૦૬ ॥

તિગો અમાઈ બહુઅલાઈ વીરસીસ વન્નિયા
 સુરાસુરાધિપત્તિ ચિત્ત લત્તિભાવિ નમ્મિયા
 અપુવ્વ પુવ્વ અંગ અંગ સુત્તત્ત પારયા
 અતુચ્છ સચ્છ અંદ્રગચ્છ સારભાર ધારયા ॥ ૧૧૦ ॥

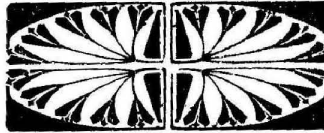
વિદેશ દેવ સન્નિવેસ ગાંમ ઠામ નચરચ્ચે
 સોહમ્મ સમ્મ સૂરિરાય જત્થ જત્થ વિહરચ્ચે
 ચકોર ચકિખ અંદમુકિખ દંઅતી આસીસચ્ચે
 શ્રી સુમતિસાધુસૂરિસીસ છવ કેાડિ વરીસચ્ચે. ॥ ૧૧૧ ॥

બાં સાચરજલપૂર સૂર સુષિત્તપર્થ પુરંદર
 સકલ કલાનિધિચંદ દંદશુકાહિવ સુદર
 હૂંમંડલ મેદિની બામ ચિર રહઈતિ મંદર
 પુહુવિ પવન સંચરઈ ધચ્છ દિગ્ગય દિસિંકદર
 એતા જિં અચલતા વિબુધ શ્રી વિમલ સીસ ઈમ ઉચ્ચરઈ
 શ્રી હેમવિમલ ગુરૂ પચકમલ સચલસંઘ મંગલ કરઈ ॥ ૧૧૨ ॥

ઇતિ શ્રી તપાગચ્છ પટ્ટાનુક્રમ ગુર્વાવલી છંદ સંપૂર્ણ.

સંવત્ ૧૬૫૩ વર્ષે ભાદ્રપદ વ૦ ૧૩ દિને લિખતં ॥ શ્રીઃ ॥

(સંપૂર્ણ)

સંતબાલની વિચારણા અને મૂર્તિપૂજા વિધાન

લે. આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયલલિતસુરિય મહારાજ

(ગતાંકથી ચાલુ)

આજ સુધીના લેખોમાં સન્તબાલ-
જીએ એક લોંકાશા, બીજા ધર્મસિંહ, ત્રીજા
લવજી રીખ. અને ચોથા ધર્મદાસ; એ
ચાર નામોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને તે
ચારે જણા મૂર્તિના નિંદકો હતા તે
વાત સાચી છે. અને તેવા ચાર માણસો
થયા છે એ વાત પણ સાચી છે. માત્ર
તેમનો મહિમા વધારવા ખોટી પ્રશંસા
કરી તેમનામાં જે પરિબલ ન હતું, જે
જ્ઞાન ન હતું અને જે વિજ્ઞાન ન હતું
તેવા શુભોત્તુ કાલ્પનિક વર્ણન કર્યું છે
એટલે જ હમોએ તેમના લખાણને
નોવેલનું રૂપક આપ્યું છે. જેમકે તા.
૮-૬-૩૫ના “જૈન પ્રકાશ”માં સન્તબાલ
લખે છે કે “ધર્મપ્રાણુ લોંકાશાહને
કોઈ પંથ સ્થાપવાની લેશ માત્ર ઇચ્છા
ન હતી.....તેમના પીસ્તાલીશ
સાધકોએ આ વાત વીસારી નહોતી મૂકી
..... એ પીસ્તાલીશ સાધકોમાંના
મુનિ સરવાળ, ભાણાળ, નુજાળ, અને
મુનિ જગમલજી મહાન ઉપદેશકો હતા.”

વિગેરે બાબત વાંચતા કલ્પનાની કહા-
ણીજ જણાઈ આવે છે. જે લોંકાશાહને
નવો પંથ સ્થાપવાની ઇચ્છા ન હતી
તો પછી પ્રભુ-મૂર્તિની નિંદાનુ ચાર
પાપ શા માટે વ્હોર્યું ? હમેશાં કોઈ
પણ આદમીને કાંઈ નવું કરવું હોય
એટલે તે જીનામાંથી, દુધમાં પુરાની જેમ,
ખોટા દુષણ કાઢે છે. અને “આંધળા
ને હયાકુટાઓ મળી આવે છે”
એ કહેવત પ્રમાણે તેના અનુયાયીઓ
વધે છે. એટલે નવો પંથ નીકળે જ છે.
આ રીતે વિચાર કરતાં લોંકાશાહને નવો
પંથ કાઢવાની ઇચ્છા ન હતી એમ
માની શકાય નહિ. બળી તેમને પીસ્તા-
લીશ સાધકો મળ્યા એટલે પીસ્તાલીશ
જણાઓએ તેમના ચરણમાં શિર ઝુકાવ્યું
અને તેમના ધર્મનો પ્રચાર કરવા જીવી
જીવી દિશાઓમાં વિહાર ગમન વહેતું
મૂક્યું. આમ લખતા સન્તબાલે પીસ્તા-
લીશનો આંકડો લખ્યો છે તે સંકોચથી
લખ્યો હોય એમ જણાય છે. કેમકે

સન્તબાલની વિચારણા અને મૂર્તિપૂજા વિધાન

૧૩૩

ઐતિહાસિક પ્રમાણ સિવાય લખવાનું હતું એટલે પીસ્તાલીશ સોએ લોકાશાહના ચરણમાં ઝુકાવું એમ લખી માર્યું હોત તો લોકાશાહનો મહિમા વધારે વધત.

વળી ત પીસ્તાલીશ જણાઓએ લોકાશાહની આજ્ઞાથી તેમના મતનો પ્રચાર કરવા ભિન્ન ભિન્ન દિશામાં વિહાર ગમન વહેતું મુક્યું તે પણ નવીન મત સ્થાપનાની ઇચ્છા નહિ તો ખીલું શું કહી શકાય? વળી પીસ્તાલીશ જણામાંથી ચારનાં સરવાળ તુનાળ જેવાં નામ પણ ઉભા કરી શકનાર તુનાળ, ભુનાળ, મુનાળ, ધુનાળ વિગેરે નામાવલિ પણ ઉપજવી શકત. તો પછી તેવાં નામો ઉપજવી પોતાની કંપના શક્તિના વિકાસનો જગતને પરિચય કેમ નહિ કરાવ્યો હોય તે સમજાવું નથી આગળ ચાલતાં તેઓ લખે છે કે ધર્મપ્રાણુ લોકાશાહ પાસે એ પીસ્તાલીશ સાધકો ઉપરાંત પાટણના પ્રતિષ્ઠિત એકસો આવન શેઠીયાઓએ દીક્ષા લીધી હતી.

એકસો આવન શેઠીયાઓનું એકી સાથે દીક્ષાનું ગ્રહણ કરવું એ પણ સન્ત બાલની ગપલીલાનો પ્રકાશ કરે છે. આ વાત વાંચીને નીચેની કહેવત યાદ આવે છે, “ગખીને ઘેર ગખી મહ્યા, ખોલો ગખીજી ખાર હાથનું ચીણુંડું અને તેર હાથનું ખી”

મૂલં વિના કુતઃ શાસ્ત્રા એ વાક્યાનુસાર જ્યારે લોકાશાહ પોતે ગૃહસ્થ હતા અને તેમની આખી ઉમ્મરમાં

દીક્ષિત થયેલા જ નથી તો પછી તેમના હાથે આટલી બધી દીક્ષાઓ થઈ એ હડહડતું જૂકું નહિ તો ખીલું શું? આવાં આવાં ગખા મારી અજ્ઞાની જીવોને ભ્રમ જાળમાં નાંખવા, તેના જેવી ખીજી બાલીશતા કઈ?

આવી રીતે પંદર સોલ, સત્તર, તથા અઠારમા લેખમાં લવજી રીખ, ધર્મસિંહ, અને ધર્મદાસના વર્ણનો લખતાં લખતાં તા. ૨૬-૬-૩૫ ના “જૈન પ્રકાશ”ના લેખના અન્તમાં લખ્યું છે કે “એ ત્રણે સમર્થ પુરૂષોનો જેમ જેમ જનતામાં પ્રકાશ ફેલાતો ગયો તેમ તેમ યતિ વર્ગનો અને ચત્યવાદી સાધુઓનો મહિમા ઘટવા લાગ્યો “ ઇત્યાદિ લખાણુ પણ સ્વમતના અનુરાગથી જ લખાયું છે. કેમકે તે કાળ દરમ્યાન લોકામતના જખખરજસ્ત વિક્રાન્ સાધુ મેઘજી રીખે, અનેક સાધુઓની સાથે, લુંપક મતને જીઠો જાણી શ્રીમદ્ વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે સત્ય શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધર્મની દીક્ષા લીધી હતી. અને તેમનું નામ મુનિશ્રી મેઘવિજયજી રાખવામાં આવ્યું હતું. કે જેઓએ પાછળથી ઉપાધ્યાય પદ પામી ઉપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ મેઘવિજયજીના નામથી વ્યાકરણુ જ્યોતિષ, સુક્તિવાદના ગ્રન્થો રચી જખખરજસ્ત પ્રસિદ્ધિ મેળવી હતી. એટલે જ્યારે અને ત્યારે મહિમા તો ખોટા મત ચલાવનારાઓનો જ ઘટ્યો છે. કદાચ સત્યના પરીક્ષકો ઓછા પ્રમાણમાં હોય અને ખોટો મત વધારે

૧૩૪

શ્રી જૈન સત્ત્વ પ્રકાશ

પ્રમાણમાં ધમધોકાર ચાલે, પણ તેથી સત્યનો મહિમા કાંઈ ઓછો થતો નથી. અજ્ઞાની પુરૂષો ગોળને છોડી ખોળને ખાવા લાગે તેથી કાંઈ ગોળનો મહિમા ઘટતો નથી, તેમ પ્રભુ-મૂર્તિની પૂજના અમૃત ઝરણાં છોડી દઈ તારક દેવની મૂર્તિની નિંદા કરનારા પોતાનો મહિમા વધ્યો એમ માને તો તે તેમને જ મુખારક રહો ! બાકી વિદ્વાન તો સમજે છે કે-મહિમા વધતો નથી પણ મરણુ તો જરૂર વધે છે.

પ્રભુ—મૂર્તિની પૂજા એજ સાચું તત્ત્વ છે. અને તેની સિદ્ધિ કરનારા-ઓમાં જ સાચું સત્ત્વ છે. આર્યસમાજીય આદિ તો ઇશ્વર ને નિરાકાર દશામાં માનીને મૂર્તિથી છૂટી જાય છે પરંતુ હુંદક સમાજ તો ઇશ્વરની સાકાર દશા માનવા છતાં મૂર્તિથી છુટવા માંગે છે તે કદી પણ છૂટી શકશે નહિ. માત્ર હઠવાદે પકડીને “ઉંહું ઉહું” કરવું હોય તો તે વાત જુદી છે. પરંતુ યુક્તિથી તથા સિદ્ધાન્તવાદથી તો મૂર્તિ-પૂજનો સિદ્ધાન્ત ગળે ઉતાર્યે જ છુટકો છે. જ્યારે પ્રભુ-મૂર્તિ-પૂજા એ એક આદરણીય વિષય ઠરે છે ત્યારે નિંદકોની ગમે તેટલી પ્રશંસા સન્તબાલ કરે તેની અસર યુક્તિ અને સિદ્ધાન્ત-વાદને સમજનાર સમાજ ઉપર કરી પણ થઈ શકતી નથી. હમોને અક્સોસ થાય છે કે જે લોકો પ્રભુનું નામ જડ હોવા છતાં તેનો અહનિશ જાપ કરે છે, તે જ પ્રભુની મૂર્તિને જડ કહી દૂર ભાગી જાય છે. જંબુદ્વિપનું નામ

લેતા જેટલો ઝોધ નથી થઈ શકતો તેનાથી વિશેષ ઝોધ તેના નકશાથી થઈ શકે છે, ઠાણાંગણમાં ઠવણા સચ્ચેનો પાઠ છે, તેથી પણ અરિહંત ભગવાનની મૂર્તિ સાચી છે એમ સિદ્ધ થાય છે નારકીના ચિત્રની સ્થાપના, અઠી દ્વિપની સ્થાપના જંબુદ્વિપના ચિત્રની સ્થાપના, દેશોની સ્થાપના, શ્રેણીની સ્થાપના, ભાંગાની સ્થાપના, ચૌદરાજલોકની સ્થાપના મનાય છે તો પછી જ્યાં પ્રભુની સ્થાપના આવે છે ત્યાં જ કેમ હરકત આવે છે તે સમજતું નથી. આવા હઠવાદમાં પડેલાઓને કાન્તિકારક કહેવા કે બ્રાન્તિકારક કહેવા એ વાત સન્તબાલે જરૂર વિચારવા જેવી હતી.

એક હઠવાદ પકડાઈ જાય છે, પછી છુટવો મુશ્કેલ થઈ જાય છે. ઘણાએ હુંદીયાઓ કહે છે કે જે મૂર્તિમાં પ્રભાવ હોય તો પછી દ્વિપાયને દ્વારકા બાળી ત્યારે તમારા મંદિર અને મૂર્તિ તમારા હિસાબે કાયમ જ હતાં તો પછી દ્વારકા કેમ બળી ? જ્નેયું ? કેવો કુતર્ક ? તે હુંદીયાઓને કોઈ પૂછે કે ભગવતિજના પંદરમા શતકમાં લખ્યું છે કે શ્રી મહાવીર પ્રભુના સન્મુખ ગોશાલે તેજે-લેશ્યા છોડી અને તેમના બે સાધુઓને બાળી નાંખ્યા તો પછી શું મહાવીર પ્રભુના ભાવ નિદેપામાં પણ પ્રભાવ ન હતો એમ કહેશો ખરા કે ? અને ભાવ નિદેપાને અત્યારે માની રહ્યા છો તેથી પાછા હઠશો કે ? જે અહીં ભાવ-ભાવ કહીને છુટશો તો પછી ત્યાં પણ

સન્તબાલની વિચારણા અને મૂર્તિપૂજા વિધાન

૧૩૫

ભાવિ ભાવ કેમ માનતા નથી? વળી દ્વારકા બળી ત્યારે તમારા સ્થાનકવાસીના હિસાબે પ્રભુના નામ લેનારાઓ પણ હશે તો પછી દ્વારકા કેમ બળી? કહોને કે નામ પણ નિરર્થક? નહિ નહિ નામને તો નિરર્થક નહિ માનીએ. એમ માનીએ તો મુંગા જ બની જઈએ. જ્યારે નામ છોડવાથી મુંગાપણું આવી જાય છે એમ જણાતું હોય તો પછી પ્રભુ-મૂર્તિના દર્શન સિવાયનું આંધળા-પણું પણ માની લો તો ઘણું સારું. જેથી હમારી હમેશાની ખંડન મંડનની મહેનત મટી જાય.

હુનિયાનો કોઈ પણ પંથ મૂર્તિ-પૂજા વગરનો નથી, એ પણ લાંબી વિચારણા કરવાથી સિદ્ધ થાય છે અને મૂળ સિદ્ધાન્તોની પણ એમાં પુરતી સાક્ષી મળે છે. એ વાત એક રાજાના કદિપત દષ્ટાંતને અડીં દાખલ કરી બાળક પણ તે વાતને સારી રીતે સમજે તેવા દંબથી અત્રે સમજાવવામાં આવે છે. તે પાઠકજન ધ્યાન આપી સમજે અને હમારા સ્થાનકવાસી ભાઈઓને સમજાવે તો હમારો પરિશ્રમ સફળ થયો માનીશું.

એક નગરમાં અત્યંત ધર્માત્મા, જિજ્ઞાસુ અને સમદર્શી એક રાજા હતો. એ રાજાને એ મંત્રી હતા. તેમાંથી એક મૂર્તિ-પૂજાને માનનાર હતો. જ્યારે બીજો મંત્રી તેનો વિરોધી હતો. તે ધર્મી રાજા હમેશા નિયમિત પૂજા કર્યા કરતા હતા. એટલે પ્રતિદિન પ્રાતઃ

કાલમાં ઇષ્ટ દેવની ભક્તિ પૂજા કરીને જ ન્યાયાલયમાં (કોર્ટમાં) આવ્યા કરતા હતા, અને તેથી જ કોઈ વખત આવવામાં વિલંબ થઈ જતો હતો. એક દિવસ મૂર્તિ પૂજાના કદર વિરોધી મંત્રીએ હાથ જોડીને કહ્યું કે મહારાજ, આપ બહુ મોડા ન્યાયાલયમાં પધારો છો એનું કારણ શું છે? રાજા સાહેબે કહ્યું કે હું પ્રભુ પૂજા કરીને આવું છું એટલે આવવામાં પ્રાચે વિલંબ થઈ જાય છે. ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું કે મહારાજ, આપ ખોટું નહિ લગાડશો, આપ આવા બુદ્ધિશાલી થઈને પણ મૂર્તિ-પૂજા કરો છો. મૂર્તિ-પૂજાથી કોઈ પણ જાતનો લાભ થઈ શકતો નથી. વળી જડ વસ્તુને ઈશ્વર માનીને પૂજવી એ બુદ્ધિમાનોતું કર્તવ્ય નથી. અન્તમાં તે મૂર્તિ વિરોધી મંત્રીએ એવી એવી વાતો સંભળાવી કે રાજાની મૂર્તિ-પૂજા ઉપરની શ્રદ્ધા તરત જ નષ્ટ થઈ ગઈ. અને તેણે મૂર્તિ-પૂજા કરવાની છોડી દીધી.

જ્યારે એ ચાર દિવસ વ્યતીત થયા ત્યારે મૂર્તિપૂજક મંત્રીને સમાચાર મળ્યા કે બીજા મંત્રીના મૂર્તિપૂજાના વિરોધી ઉપદેશથી રાજાસાહેબે મૂર્તિપૂજા છોડી દીધું છે. ત્યારે એક દિવસ તેણે રાજા સાહેબને નિવેદન કર્યું કે હે સ્વામિન! સંભળાય છે કે આપ સાહેબે શ્રી પ્રભુ-મૂર્તિની પૂજા કરવી છોડી દીધી છે. રાજા સાહેબે જણાવ્યું કે સાચી વાત છે. જડ પૂજા હું હવે કદિ કરીશ નહિ, કેમકે જડ વસ્તુ હોવાને કાંઈ અપી શકતી નથી.

૧૩૬

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

ત્યારે મૂર્તિપૂજક મંત્રીએ કહ્યું કે જ્યારે આમ બાબત હતી તો પછી આપ પહેલા શા માટે પૂજા કરતા હતા ? મહારાજાએ જવાબ આપ્યો કે પહેલાં હું અજ્ઞાની હતો, પરંતુ હાલ બીજા મંત્રી મને સન્માર્ગમાં લાવ્યો છે તેથી તે તે કાર્ય મેં છોડી દીધું છે. મૂર્તિપૂજક મંત્રીએ જણાવ્યું કે મહારાજા ! આ સંસારમાં પ્રાય કરી એવો કોઈ પણ મત નથી જે મૂર્તિપૂજાને નહિ માનતો હોય, અર્થાત કોઈને કોઈ પણ પ્રકારે સૌ કોઈ મૂર્તિપૂજાને માને જ છે. રાજા સાહેબે કહ્યું કે તમારું કહેવું અસત્ય છે, કેમકે મારો બીજા મંત્રી મૂર્તિપૂજા નથી માનતો એટલું જ નહિ પણ ઢુંઢીયા, યવન, સીખ, ઇસાઈ, અને આર્યસમાજ સ્ટો આદિ મતવાલા પણ મૂર્તિપૂજા માનતા નથી.

મૂર્તિપૂજક મંત્રીએ કહ્યું કે આપના બીજા મંત્રી કયા મતના અનુયાયી છે તે આપને માલુમ છે ?

રાજાએ જવાબ આપ્યો કે હું જાણું છું કે તે આર્યસમાજ છે. મૂર્તિપૂજક મંત્રીએ કહ્યું કે આર્ય, સીખ, ઢુંઢક, યવન અને ઇસાઈ આદિ મતાવલંબી મૂર્તિપૂજાને નથી માનતા એ વાતનો આપને ચોક્કસ નિશ્ચય થયો છે ? રાજાએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે હા, મને

બીજા મંત્રીએ તે સમજાવ્યું છે. મૂર્તિ-પૂજક મંત્રીએ જવાબ આપ્યો કે મહારાજા ! આંખ અને કાનના વચમાં ચાર આંગળાનું અંતર છે. આપે માત્ર મંત્રી પાસે સાંભળ્યું છે પણ એ પૂજાને માનતા જ નથી એવું ખુદ આપે અવલોકન તો કર્યું નથી ને ? જો આપ સ્વયં જોઈ લો તો માલુમ પડશે કે એ લોક શું શું કરે છે ? એ લોકો મુર્તિ-પૂજા નથી કદાપિ દૂર રહી શકતા નથી એ વાત આપને હું બહુ જ સારી પેઠે બતાવી શકું છું. રાજાએ કહ્યું કે ઉપ-યુક્ત ધર્માવલંબી મુર્તિપૂજાને માને છે એ વાતને યુક્તિ પ્રમાણથી સિદ્ધ કરી બતાવો તો હુષની સાથે હું ભાવથી મુર્તિપૂજા કરવી શરૂ કરીશ. મુર્તિપૂજક મંત્રીએ કહ્યું કે સ્વામિન્ ! બહુ જ સારી વાત છે. ત્રીજે દિવસે આપ એક સલા બોલાવો અને દરેક મતમાંથી એક એક પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થને બોલાવો. રાજાએ આ વાત સ્વીકારી અને નિયત કરેલા દિવસે સલા બોલાવવામાં આવી. જ્યાં સર્વ મતના સન્નજનગણો એકત્રિત થઈ ગયા. તે પછી રાજાએ મુર્તિપૂજક મંત્રીને ચારે આદમી સાથે પ્રશ્ન ઉત્તર કરવાની આજ્ઞા આપી, અને કહ્યું કે મુર્તિપૂજા સિદ્ધ કરી બતાવો.

(અપૂર્ણ)

समीक्षाभ्रमाविष्करण

[याने दिगम्बरमतानुयायी अजितकुमार शास्त्रीए “ श्वेताम्बरमतसमीक्षा ”मां

आलेखेल प्रश्नो प्रत्युत्तर]

लेखक—उपाध्याय श्रीमद् लावण्याविजयजी महाराज

(गतांकथी चालु)

क्या साधु चर्मका उपयोग भी करे ?

आ चालता प्रश्नना संबन्धमां “ कांइक सविस्तर संयमनुं स्वरूप, तेमां पण चर्मपञ्चकनुं स्वरूप, उरसर्ग अने अपवादमार्गनी व्यवस्थानु दिग्दर्शन तथा लेखके उछाळेला गप्पगोळानो नमुनो विगेरे अमो जे उपर बतावी आव्या तेना उपरथी अमुक अंशे आ प्रश्नो उकेल आवी जाय छे, छतां पण विशेष प्रकाश पाडवा माटे हवे अमो सविस्तर जवाब आपीशुं।—लेखक

आ प्रश्नो बाबतमां लेखके जे लेख लखेल छे तेनी तमाम पंक्तिपर विचार नहि करतां, लेखके आखा लेखना जे नव सारांशो तारव्या छे ते सारांशो आपणे सारांश विचारीष के जेनी अंदर आ चालता प्रश्नो उत्तर पण गतार्थ थइ जाय ।

सारांश-१. चमडा रखनेसे साधुको हिंसाका दोष लगोगा क्यों कि चमडा त्रस जीवकी हिंसासे ही प्राप्त होता है । भामांथी नीचे प्रमाणे बे बाबतो स्पष्ट तरी आवे छे ।

१. चामडुं त्रस जीवनी हिंसाथी ज प्राप्त थाय छे, ते सिवाय नहि ।

२. जेमां हिंसा थयेली होय ते वस्तु राखवाथो हिंसानो दोष लागे छे ।

आ बे बाबतमां प्रथम, पहेली बाबतने माटे लेखकने पुछवामां आवे छे के त्रस जीवनी हिंसाथी ज चामडुं प्राप्त थाय छे, एम जे सूचववामां आव्युं तेनो शो अर्थ ? जे जीवनुं चामडुं छे तेनी हिंसाथी के बीजा त्रस जीवनी हिंसाथी ? जे जीवनुं चामडुं छे तेनो हिंसाथी एम जो कहैता हो तोतो स्पष्ट ज कही दोने के पञ्चेन्द्रिय जीवनी हिंसाथी प्राप्त थाय छे घटले के पञ्चेन्द्रिय ढोर विगेरेने मारी नांखवाथी ज प्राप्त थाय छे ।

हवे आ बाबतमां लेखकने पुछवामां

आवे छे के-दोर विगेरे पञ्चेन्द्रिय पोतानी मेले मरे छे के नहि ? नथी मरता एम जो कहेशो तो ते तो प्रत्यक्ष विरुद्ध छे. मरे छे एम कहेशो तो शुं तेनुं चामडुं काममां आवी शके के नहि ? न आवी शके एम जो कहेता ह। तो ए वात प्रत्यक्ष विरुद्ध छे। काममां आवी शके एम जो कहेता हो तो सिद्ध थयुंके- ब्रस जीवनी हिंसा सिवाय पण चामडुं प्राप्त थइ शके छे। अने उपयोगमां आवी शके आटलुं कहेता हो तो तमारा पूर्ववचनने अनिच्छाए पण पालुं खची लेवुं पडशे।

कदाच एम कहेवामां आवे के-चामडाने माटे दोर विगेरेने मारवानो सम्भव छे, तेथी सम्भवनी अपेक्षाए अमोए ब्रस जीवनी हिंसा कहेली छे। आ वात पण व्याजबी नथी, केमके जेमां हिंसानो सम्भव होय एने लेवामां पण हिंसा गणाती होय तो तमारा दिगम्बर मुनिओ जे मोर पिच्छी राखे छे तेमां पण मोरनी हिंसानो संभव छे, कारण के पिच्छाने माटे कोइ हिंसक लोको मोरने मारी पण नांखे छे।

कदाच एम कहेवामां आवे के-चाम पञ्चेन्द्रियनुं अङ्ग छे, अने पञ्चेन्द्रियनुं अङ्ग राखवुं ते जीवहिंसा छे। आ वात पण व्याजबी नथी, कारण के दिगम्बरना मुनिओ जे मोर पिच्छी राखे छे ते पण पञ्चेन्द्रियनुं अङ्ग छे, तेमां पण जीव हिंसा मानवी पडशे, अने दिगम्बरो ते वात इष्ट करी शके तेम नथी। कदाच इष्ट करी ले तो तेमना मुनिने मोर पिच्छी छोडवी पडशे, अने

मोर पिच्छी राखवानां शास्त्रीय लखाणेने कल्पित मानवां पडशे।

कदाच लेखक एम कहे के-चामडुं ब्रस जीवनी हिंसाथो ज प्राप्त थाय छे एम जे जणाववामां आवेल छे, तेनो अर्थ एवो छे के-जे जीवनुं चामडुं छे तेनाथी भिन्न जे ब्रस जीवो तेनी हिंसाथी चामडुं प्राप्त थाय छे। आ वात पण व्याजबी नथी। कारण के-तज्जीवना वियोग सिवाय अन्य ब्रस जीवोनी हिंसाथी चामडुं मळी शके ज नहि ए वात प्रत्यक्षसिद्ध छे।

कदाच एम कहेवामां आवे के-जे जीवनुं चामडुं छे तेना कलेवरनी निश्चाए रहेला अन्य ब्रस जीवनी हिंसा थयेल होय छे. माटे ते चामडामां पण ब्रस जीवनी हिंसा गणाय। आ वात पण व्याजबी नथी, कारण के-निश्चित जीवनी हिंसा पण जो आधारमां गणवामां आवे तो, वनस्पति विगेरेमां पण निश्चित जीवनी हिंसा थाय छे। अने ते हिंसा शाक भाजीमां पण गणावथो शाक भाजीमां पण हिंसाना दोष लागशे।

कदाच एम कहेवामां आवे के-पञ्चेन्द्रिय जीव चवी गया बाद ते चर्ममां नवा अन्य ब्रस जीवो उत्पन्न थाय छे, आ ब्रस जीवोनी हिंसा थती होवाथी चामडुं ब्रस जीवोनी हिंसाथी ज प्राप्त थाय छे एम अमो कहीए छीए। आ वात पण व्याजबी नथी, कारणके तज्जीवप्रयुक्ता-द्रतारहित शुष्क चर्ममां ब्रस जीवनी उत्पत्ति ज नथी तो पछी हिंसानी वात ज क्यांथो होय। आटला ज माटे चर्म-पञ्चकने अजीव संयमना विषयमां बता-वेल छे।

समीक्षाप्रभाविष्करण

१३६

कदाच एम कहेवामां आवे के चर्म जे वखते ग्रहण करे छे ते वखते शुष्क शुद्ध अने साफ थयेल होवाथी भले त्रस जीवनी उत्पत्ति के नाश न होय परंतु ते जीव ज्यारे कलेवरमांथो निकली गयो, त्यारथी मांडीने ते चर्म शुष्क थयुं त्यांसुधीना कालमां जीवनी उत्पत्ति अने विनाश थयां हशे, आवी रीते भूतकालमां त्रस जीवनी हिंसा थयेल होवाथी वर्तमान कालमां भले हिंसा न होय तो पण भूतकालीन हिंसाथी हिंसा कहीशुं। आ वात पण व्याजबी नथी, कारण के-आवी रीते जां हिंसा गणवामां आवे तो तो मुनिओने आहारनो पण त्याग करवो पडशे, कारण के-तेमां पण प्रथम हिंसा थयेल छे। सारांश ए छे के-त्रस जीवनी हिंसाथी ज चर्म प्राप्त थाय छे आवुं जे लेखकनुं लखाण छे ते बीलकुल भुल भरेलुं छे।

हवे आपणे बीजी वातना विचार पर आवीए। बीजी वातमां एम जणाववामां आव्युं हतुं के-“जेमां हिंसा थयेल होय ते वस्तु राखवाथो हिंसानो दोष लागे छे”। आना जवाबमां जणाववानुं जे-भूतकालमां जेमां हिंसा थइ होय तेने वर्तमान कालमां पण वापरवाथी जो हिंसानो दोष लागतो होय तो डाल शाक विगेरे वापरवामां पण हिंसानो दोष लागशे, कारणके-तेमां प्रथम धान्यादिकना जीवनी हिंसा थयेलो हती।

कदाच एम कहेवामां आवे के-त्रस जीवनी जेमां प्रथम हिंसा थइ गयेल होय ते वर्तमान कालमां वापरवाथो पण हिंसानो दोष लागे छे। आ वात पण व्याजबी नथी, कारण के घी विगेरे

वापरवामां पण हिंसानो दोष लागशे, केमके-माखणमां त्रस जीवनी हिंसा थाय छे। तथा त्रस जीवनी हिंसावाळीमां हिंसा मानवी अने एकेन्द्रिय जीवनी हिंसावाळीमां न मानवी आ वात तो मत्तप्रलाप सरखी छे। युक्ति तो एज कबुल करशे के-जो त्रस जीवनी हिंसा-वाळामां हिंसा, तो एकेन्द्रियनी हिंसा-वाळामां पण हिंसा, अने जो तेमां न होय तो आमां पण नहि।

उत्सर्गमार्गथी तो चर्मनो त्याग करवो ते मुनिनो धर्म छे परंतु कोइ प्रबल कारण विशेषे शुष्क शुद्ध अने साफ करेलां चर्मने कदाच लेवामां आवे तो पण हिंसानो दोष कोइ पण रीते लागु पडी शकतो नथी। कारण के-“प्रमत्तयोगात् प्राणव्यपरोपणं हिंसा” प्रमादयोगथो प्राणनो जे वियोग करवो तेनुं नाम हिंसा कहेवाय छे। मुनिओ प्रमादयोगथो, मन वचन कायाए करीने, चर्मन माटे त्रस जीवना प्राणनो वियोग करता करावता के अनुमोदता नथी। माटे हिंसा कोइ पण रीते घटी शकतो नथी।

कदाच एम कहेवामां आवे के-आवी वस्तु पासे राखवामां हिंसानी अनुमोदनानो दोष लागशे। आ वात पण युक्त नथी, कारण के-पासे राखवाथो जो हिंसानी अनुमतिनो दोष गणवामां आवे तो भूतकालमां जेमां हिंसा थयेल छे एवा आहारादिकने वापरवामां पण ते दोष लागु पडशे। सारांश ए छे के जेमां हिंसा थयेल होय तेने वापरवामां हिंसा लागे छे आवुं लेखकनुं जे कथन ते युक्तिविकल छे।

सारांश-२ चमडा अपने पास रख-नेसे साधुको परिग्रहका दोष भी लगता है, क्यों कि-चमडा संयमका उपकरण नहि, उसका ग्रहण शरीरको सुख पहुँचानेके लिये, उसमें ममत्वभावसे, होता है ।

आमांथी नीचे प्रमाणे चार बाबतो स्पष्ट तरी आवे छे ।—

१ चामडुं चारित्रनुं उपकरण नथी ।

२ संयमोपकरण राखवाथी परिग्रहनो दोष लागतो नथी ।

३ चामडुं शरीरने सुख पहुँचाडवा माटे छे ।

४ शरीरने सुख आपनारी वस्तु ममत्वथी ग्रहण कराय छे ।

आ चारमांथी प्रथम बाबतने अङ्गे लेखकने पुछवामां आवे छे के-संयमोपकरण षटले शुं ? संयम मार्गमां सहायकारो जे वस्तु ते संयमोपकरण कहेवामां आवे छे आम जो कहेता हो तो चर्म पण संयमोपकरण थइ जशे, कारणके-दशाविशेषमां चर्म-ग्रहण बतावेल छे हमेश माटे तो नहि ज । दशाविशेषमां षटले शुं ? के जे दशामां चर्मांथी संयमादिगुणने सहायता मलतो होय ते अवस्थामां ।

कदाच एम कहेवामां आवे के-कोइ पण अवस्थामां चर्म संयमादिगुणनुं साहायक बनतुं ज नथी तो ए वात पण युक्त नथी । कारणके अवस्था विशेषमां सहायक बनी शके छे । जुओ—कोइ शासननायक श्रुतनिधि मुनिमहात्मा अमुक नगरीमां पधार्या छे । आ मुनिमहात्माना पगनां तळीयां घणां सुकुमाल छे अथवा तो एमां चांदां पड्यां छे । आ देशना राजाए कोइ निमित्त-

वशात् कोपायमान थइने आ मुनिमहात्माने हुकम कर्यो के अमुक टाइममां ज मारो देश छोडीने चाल्या जाव, नहितर जानथी मारी नाखीश । अथवा तो देशान्तरमां कोइ मोटो वादी आवेल छे, तेनी सामे त्यां कोइ टकर झीली शके तेम नथी । आ मुनिमहात्माना त्यां तात्कालिक जरूरत छे । न जाय तो जिनशासनना हीलना अने लोको धर्मपतित थइ जाय तेम छे, आ रीते मानील्यो के बेमांथी कोइ कारण उपस्थित थयेल छे । आवा प्रसङ्गमां मुनिमहात्माए शुं करवुं ? पगनां तळीयानी उपर्युक्त दशाने लइने खुल्ला पगे थोडा समयमां ते राजानी हदनी बद्धारना भागमां; अथवा वादी ज्यां छे ते स्थलमां पहुँची शके तेम नथी । हवे जो न जाय तो प्रथम प्रसङ्गमां राजाथी नृत्यु पाळल शासननां अव्यवस्थादिक छे । अने बीजा प्रसङ्गमां परवादीनो जय अने लोकोनुं धर्मथी पतन विगेरे छे । आ बन्ने जातना दोषमांथी बचवानो एक रस्तो छे के चामडानां तळीयां जो पगे बांधी ले तो धार्या टाइमे ते ते स्थले पहुँची शके तेम छे अने संयमगुणधारो श्रुतनिधि मुनिनुं रक्षण, शासननां व्यवस्था, परवादीनो जय अने शासन-प्रभावना विगेरे लाभो थाय छे आवा प्रसङ्गे चर्म उपयोगमां लेवुं ते महान् लाभदायक छे, संयमादिगुणनुं साहाय्यक छे एम कहेवुं पडशे ।

परवादीयोना जयने माटे दिगम्बर मुनिओने तेमना शास्त्रकारे चोमासामां जीवाकुल भूमि होवा छतां पण भार दइने विहारो बताव्या छे । शासन-प्रभावना माटे सावद्यांश चोरवा पडे तेनी पण चिन्ता नहि कारणके-सावचना अंश

સમીક્ષાબ્રહ્મવિષ્કરણ

૧૪૧

સિવાય ધર્મની પ્રભાવના થતી નથી । આવી રીતે દિગંબર-શાસ્ત્ર બતાવે છે જુઓ-દિગમ્બરશાસ્ત્ર ઉત્તરપુરાણના વર્ધ-માનપુરાણમાં—

નાસ્તિ સાવચલેશેન, વિના ધર્મ-પ્રભાવના ।

ભાવાર્થ—પાપના અંશ સિવાય ધર્મની પ્રભાવના હોઈ શકતી નથી । ઉપર્યુક્ત દષ્ટાન્તમાં શાસન-પ્રભાવનાદિ કારણ સમાયાં છે તેનું સહાયક ચર્મ બને છે ।

અથવા કોઈ મુનિમહાત્મા વિદ્યાર-ક્રમથી ચાલ્યા આવે છે । રસ્તામાં પગના અંગુઠા પર સખત ઘા લાગ્યો છે, જેમ તેમ કરીને રસ્તાના ગામમાં આવી ગયા; અહીંયા સંયમનાં ઘાતક અનેક સાધનો છે; આગલ ગયા સિવાય છુટકારો નથી; ચાલવાને માટે પગના અંગુઠાપર ચામડાની ધોળી ચડાવવી આવશ્યક છે: ન ચડાવે તો વિહાર કરી શકાય તેમ નથી: કદાચ સાહસ કરીને કરવામાં આવે તો લડથડીયા આવવાથી રસ્તામાં પડી જવાનો ભય રહે છે: આવા પ્રસન્નોમાં પળ ચર્મ સંયમ અને સંયમીનું સહાયક બને છે ।

સારાંશ ઇ છે કે-ચર્મ સંયમનું ઉપ-કરણ જ નથી ઇવું જે લેખકનું લખવું તે યુક્ત નથી । કારણકે-દશાવિશેષમાં ઉપકરણ બની શકે । કાયમની પ્રવૃત્તિને માટે નથી ઇમ જો કહેવામાં આવતું હોય તો અમારે ઇષ્ટ જ છે । અમો પળ કાય-મને માટે ચર્મને ઉપકરણ માનતા જ નથી । ઇટલા માટે તો શાસ્ત્રકારોષ તેનું વર્ણન બતાવેલ છે ।

૨. બીજી વાબતમાં સૂચવવામાં આવ્યું જે સંયમોપકરણ રાખવાથી પરિગ્રહનો

દોષ લાગતો નથી । આ વાબતમાં લેખ-કને પુછવામાં આવે છે કે-આનો શો અર્થ કરો છો ? શું સંયમોપકરણ રાખ-વામાં પરિગ્રહનો દોષ નથી, અને અન્યો-પકરણ રાખવામાં પરિગ્રહદોષ છે ઇમ કહેવા માંગો છો ? અથવા જેમ અન્યો-પકરણ વાપરવામાં પરિગ્રહનો દોષ નથી તેમ સંયમોપકરણ વાપરવામાં પણ પરિ-ગ્રહનો દોષ નથી ઇમ કહેવા માંગો છો ? આ વેમાંથી ઇક ઇળ વાત યુક્ત નથી, કારણકે-જ્ઞાનોપકરણ પુસ્તક દિગમ્બર મુનિઓષ સ્વીકારેલ છે તે પહેલા અર્થમાં પરિગ્રહ થઈ જશે । બીજા અર્થમાં સંયમો-પકરણ સિવાયના બીજા તમામ ઉપકર-ણમાં પરિગ્રહનો દોષ નથી ઇમ દિગમ્બરો માનો શકશે નહિ ।

કદાચ ઇમ કહેવામાં આવે કે-સંયમોપકરણને રાખવામાં પરિગ્રહનો દોષ લાગતો નથી ઇટલું જ અમારું કહેવું છે, બીજા ઉપકરણનો અમો અહીંયા ચર્ચા કરતા નથી । આ વાબતમાં પણ લેખકને પુછવામાં આવે છે કે આ વાત દિગમ્બર મતપ્રમાણે કહો છો કે-શ્વેતામ્બર મત પ્રમાણે ? દિગમ્બર મત પ્રમાણે જો કહેતા હો તો, વલ્લ પાત્ર વિગેરે પણ સંયમીના સંયમ-માર્ગમાં સહાયક હોવાથી સંપમો-પકરણ કહેવાશે અને તેને રાખવામાં પરિગ્રહનો દોષ નથી તેમ માનવું પડશે । અને આ માનવા જતાં દિગમ્બર શબ્દને વાજુપર મુકવો પડશે । કદાચ ઇમ કહેવામાં આવે કે-શ્વેતામ્બર મત પ્રમાણે કહો ઇષ, તો ઇક વાત શ્વેતામ્બરની અનુકૂલતા પડે ત્યાં માનવી અને બીજી ન માનવી ઇ ક્યાંનો ન્યાય કહેવાય ?

(અપૂર્ણ)

दिगम्बर शास्त्र कैसे बनें ?

लेखक:-मुनिराज दर्शनविजयजी

(गतांकसे क्रमशः)

आजीवकमतदर्शक बौद्धप्रमाण, अंगके दूसरे सुत्त विभाग के २२ हलायुधकृत अभिधान रत्नमाला सूत्रोंका वर्णन, और दिगम्बर ग्रन्थ (रचना सन् ९५० इस्वी०), विरंचि-पुरमें उत्कीर्ण १३वीं शताब्दीका प्रशस्ति^{२८} अपने को हठात् मनाते हैं कि—आजीवक त्रिराशिक और दिगम्बर ये सभी एक अर्थके सूचक हैं।^{२९}

शिलालेख, तामिल साहित्य, तामिल शब्दकोष, सूत्रकूतांग टीका, दृष्टिवाद (जैन-साहित्य-संशोधक वर्ष ३,

२८ कुन्दकुन्दान्वये ख्याते, ख्यातो देशिगणाग्रणीः ॥

बभूव संघाधिपः श्रीमान्, पद्मनन्दी त्रि-राशिकः ॥ ४ ॥

२९ प्रोफेसर हीरालालजी दिगम्बरजैनका मत है कि—दिगम्बर और श्वेताम्बर ग्रंथोंमें कई बारीकियोंमें मतभेद है, पर इन भेदोंसे ही मूल बातोंकी पुष्टि होती है क्यों कि उनसे यह सिद्ध होता है कि एक मत दूसरे मतकी नकल मात्र नहीं है, व मूल बातें दोनोंके ग्रंथोंमें प्राचीनकालसे चली आती हैं।

—(जैन शिलालेखसंग्रह पृष्ठ ६७)

उपर लिखित प्रोफेसरके मतके अनुसार श्वेताम्बर मत प्राचीन है, एवं दिगम्बर मत भी। दिगम्बर मत की प्राचीनता आजीवक त्रैराशिक वगैरह मतोंको आभारी है।

मतभेदके लिए श्रीयुक्त नथुरामजी प्रेमी (दि० जैन) ने लिखा है कि—

“सौ दो सौ वर्षों में फिर नई परिस्थितियां और आवश्यकताओं के कारण उसमें भी नया भेद जन्म ले लेता है”

“इस प्रकारके प्रयत्नों से सबसे बड़ा लाभ यह होता है कि प्रायः प्रत्येक धर्मके अनुयायी अपने धर्मके मूल और प्राचीन सिद्धांतोंसे बहुत दूर नहीं भटकने पाते,

द्विगम्बर शास्त्र कैसे बने ?

१४३

पुण्याश्रव कथाकोष, नन्दीसूत्र, समवा
यांग सूत्र)

उन्होंने एक हो कर “मूलसंघ”
की वृद्धिमें जोशिले प्रयत्न किये थे ।

शिवभूतिको दो शिष्य थे, १-
कुंदकुंद, २ कोट्टवीर । उन दोनोंसे
दिगम्बर परंपरा चली ह । (आ०
नि०, उक्त०)

दिगम्बर ग्रन्थोंमें भी मूलसंघ के
नेता कुंदकुदाचार्यको ही बताया ह ।

शुरुमें मूलसंघकी सिंहसंघ, नन्दी
संघ, सेनसंघ व देवसंघ ऐसी चार

शाखायें थीं; बादमें दिगम्बर सम्प्रदाय
में अनेक मत निकले हैं । ३०

जैसे कि—

संवत् ५२६ विक्रममें द्रविडसंघ
निकला, संवत् ७०५ विक्रममें यापनीय
संघ निकला^{३१} जो केवलियुक्ति आर
स्त्री-मुक्तिका स्वीकार करता है ।

विक्रम संवत् ७०५में काष्ठसंघ
चला, जो स्त्रीओंकी दीक्षामें सम्मत है ।
काष्ठासंघसे २०० वर्ष के बाद
माथुर संघ (निष्पिच्छक) चला ।

सं० १५७२ विक्रमसे पहिले जि-
नप्रतिमावरोधि “ तारनपंथ ” बना ।

उनके करीब करीब ही बने रहते हैं फिर भी न कहा जा सकता, इस प्रकारके प्रयत्नों
से उत्पन्न हुआ कोई सम्प्रदाय अपने धर्मके मूल स्वरूपको जैसे के तैसे रूपमें
पा जाता हो ॥

जैनहितैषी, १४-४ पृ० ९७-९८॥

३० दिगम्बर शास्त्रोंके अनुसार विक्रम सं० ५३६ से मतभेद होने लगे, जो
करीब करीब २०० या ३०० वर्षोंके फासलेमें अलग अलग फटने लगे थे । किन्तु
उनसे पहिले भेद नहीं हुए, यह नहीं माना जाता । पहिलेके समयमें जमालि वगैरह
के निन्दव-भेद हुए हैं, जिसका जिक्र असली जैन-साहित्यमें उल्लिखित है । दिगंबर
सम्प्रदायने असली संघसे भिन्न होने के बाद प्राचीन जन साहित्य को छोड़ दिया,
साथ साथमें गौशाला जमालि गोष्ठामाहिल वगैरह का इतिहास भी छूट गया, और जो
नया दिगम्बर साहित्य बना, वो ही उसका प्राचीन जैनसाहित्य माना गया ॥

३१ यापनीय संघ श्वेताम्बर व दिगम्बर के बिचमें मध्यस्थ मत था ।

एपिग्राफिका इन्डीका वॉ० ४ पृ० ३२८ अंत्य पारिग्राफ, हर्नलसम्पादित दि०
पद्मवली, इन्डीयन एन्टीक्वेरी वॉ० २१ पृ० ६७ फूटनोट १६-१७, एपिग्राफिका
कर्णाटिका वॉ० १२ प्रस्तावना पृ० ५, तत्वार्थ गु० परिचय पृ० ३३.

१४४

श्री जैन सत्य प्रकाश

संवत् १६८० विक्रममें आगरा शहरके लघुशास्त्री श्रीमाल खरतर मतानुयायी बनारसीदासने “ तेरह पंथ ” चलाया ।

जो दिगम्बरजैन तेरहपंथमें शरिक न हुए, वे सभी “ बीसपंथी ” के नामसे प्रसिद्ध हुए ।^{३२}

संवत् १८१८ विक्रमके बाद पं० गुमानीरामने “ गुमानपंथ ” चलाया ।

दिगम्बरसंघमें आज पंडितपार्टी और बाबूपार्टी की जोशीली खिंचाखिंच हो रही है ॥

(जैन हितैषी, वर्ष ८, ९ । जैन श्वेताम्बर कोन्फरन्सहेरल्ड वर्ष ११ का इतिहास - साहित्यअंक । युक्तिप्रबोध वगैरह)

जो जिनागम-प्रमाण है, जो जिनागमकी अविच्छिन्न परंपराका धारक है, जो जैनत्वकी प्राचीन जड़ है, उस जैनसमाजका नाम ह श्री संघ (श्वेताम्बर संघ) । श्वेताम्बर संघ एकांत-आग्रहवादी न था-न है ॥

(क्रमशः)

त्रीज्ज अंकथी अपूर्ण रहल “ जिन मंदिर ” नो, पूज्य मुनिराज श्रीदर्शनविजयल महाराजने, लेख आ अंकमां स्थणसंकोचना कारणे लछ शकाये नथी

३२ श्री सोमप्रभसूरिजीने “ सिन्दूर प्रकर ” में २० विधिद्वार फरमाये है । त्रैलोक्यश्री जैन उन सभीको प्रमाण मानते हैं, तेरहपन्थी जैन उनमें से तेरह को मानते हैं ॥

મથુરાકલ્પ

કર્તા-શ્રીમદ્ જિનપ્રભસૂરી
અનુભુ મુનિરાજ ન્યાયવિજયભ
(ગતાંકથી ચાલુ)

જિતશત્રુ નરેન્દ્રનો પુત્ર કાલવેસિત^{૧૪} શંખ રાજર્ષિનો તપ-પ્રભાવ જોઇને,
મુનિ; હરસ અને મસાથી પીડિત એવા સોમદેવ વિપ્ર ગજપુરમાં જઇને દીક્ષા
પોતાના શરીરમાં નિસ્પૃહ એવા અને લઇ સ્વર્ગે ગયો. અને કાશીમાં હરિકેશી
તેણે મુગ્ધાગિરિમાં ઉપસર્ગ સહન કર્યો. ઋષી નામે દેવ પૂજ્ય થયા.^{૧૫}

૧૪ કાલવેશિમુનિ

મથુરામાં જિતશત્રુ રાજને કાલા નામની વેશ્યા પત્નીથી કાલવેશીકુમાર થયો. તેની ખહેન મુગ્ધાગેહ હતી અને તેને હતશત્રુરાજ સાથે પરણાવી હતી, કાલવેશી કુમારે યુવાવસ્થામાં દીક્ષા લીધી. વિહાર કરતાં કરતાં પોતાની ખહેનની રાજધાનીમાં પહોંચી ગયા. તે વખતે કાલવેશીને હરસ-મસાનું ભયંકર દરદ થયેલું હતું. ખહેને મુનિને ભિક્ષામાં દવા વહોંરાવી. મુનિએ દવાને અધિકરણ માની અનશન સ્વીકાર્યું. અહીંયાં આ વખતે પૂર્વ ભવના વૈરી વ્યંતર દેવે શીયાળનું રૂપ કરીને મુનિને ઘણા ઉપસર્ગો કર્યા. મુનિરાજે મનવચન અને કાયાની એકાત્રતાથી નિશ્ચલપણે તે ઉપસર્ગો શાન્તિથી સહન કર્યા.

૧૫ શંખરાજર્ષિ, સોમદેવ અને હરિકેશીબલ

મથુરામાં રાજકુમાર યુવરાજ શંખકુમારે દીક્ષા લીધી; દીક્ષા લઇ તે હસ્તિનાપુર ગયા. ગામમાં ભિક્ષાને માટે જવા રસ્તો પુછ્યો. સોમદેવ નામના ધાંભણે જાણી જોઈને સખ્ત ગરમીથી ગરમ થઇ ગયેલો ભયંકર રસ્તો બતાવ્યો. મુનિરાજની તપસ્થાના બળે ગરમ રસ્તો પણ ઠંડો થઇ ગયો. આ જોઇ સોમદેવ ચમક્યો અને મુનિરાજને ખોટું રસ્તું ચઢાવ્યા તેના પ્રાયશ્ચિત્તરૂપે તે મુનિરાજ પાસે તેણે સાધુપણું સ્વીકાર્યું. સોમદેવે સાધુપણું લીધું ખરૂં પણ તેનું જાતિનું અભિમાન-ગર્વ ગયો ન હતો. જેથી મૃત્યુ પામી કાશીમાં મૃતગંગાને કાંઠે ચાંડાલ બલકોટ્ટહરિકેશીની પત્ની ગૌરીની કુક્ષિમાં પુત્રપણે જન્મ લીધો. પિતાએ તેનું નામ બલહરિકેશી ચાંડાલ રાખ્યું. આ ચાંડાલપુત્રને નિર્બલતા અને સખલતાનો વિચાર કરતાં વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો; અને તેણે દીક્ષા લીધી. મુનિ બન્યા પછી તિંદુક વનમાં રહી ધ્યાન કરવા લાગ્યા. મુનિરાજનું ધ્યાન નિરખી વનનો માલિક ગણિડતિંદુક યજ્ઞ મુનિરાજનો સેવક બન્યો અને નિરંતર સેવા કરવા લાગ્યો.

એકવાર કૌશલિકની રાજકન્યા ભદ્રાએ મુનિરાજનો તિરસ્કાર-અપમાન કર્યું; યજ્ઞરાજે ભદ્રાને મુનિની આજ્ઞાતનાનું રૂળ અખાડ્યું, શિક્ષા કરી. જેથી નગરમાં મુનિરાજનું મહાત્મ્ય ફેલાયું. જાતિથી ચાંડાલ હોવા છતાં આ મુનિરાજ ઋષિ, ધાંભણ, રાજ અને દેવતાથી પણ પૂજિત થયા.

(ક્રો. સૂ. અ. ૧૨ સૂ. ૧-૩૬ નિર્ધારિત ગાથા ૩૨૨ થી ૩૨૬ પૃ. ૩૫૫ ૩૬૬)

૧૪૬

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

અહિં ઉત્પન્ન થયેલી નિવૃત્તિ^{૧૬} નામની રાજકન્યાને પરણ્યો. નામની રાજકન્યાને, રાધાવેધ કરનાર માતા કુબેરસેના અને ભાઈ કુબેર- સુરિંદ્રદત્તની સાથે, સ્વયંવર થયો. દત્તને ^{૧૭}કુબેરદત્તાએ, અવધિજ્ઞાનથી અર્થાત્ સુરેન્દ્રદત્ત રાધાવેધ કરી નિવૃત્તિ અઢાર નાતરાં જાણી, પ્રતિબોધ કર્યો હતો.

૧૬ રાજકુમારી નિવૃત્તિ

મથુરામાં જીતશત્રુ રાજને નિવૃત્તિ નામની રાજકુમારી હતી, રાજ્યે તેની યુવાવસ્થા જોઈ વરને માટે પૂછ્યું, રાજકુમારીએ કહ્યું—જે શુરવીર અને બલવાન હોય તે મારો પતિ થાય. રાજ્યે કુમારીને અનુગ્રા આપી. રાજકુમારી સૈન્ય સહિત ઇન્દ્રપુર જઈ પહોંચી. તે વખતે ઇન્દ્રપુરમાં ઇન્દ્રદત્ત રાજ હતો, તેને માનીતી રાણીના બાવીશ કુમારો હતા. જે પઠિત-મૂર્ખ અને અભિમાની હતા. રાજને અણમાનીતી રાણીથી એક પુત્ર થયો હતો જેનું નામ સુરેન્દ્રદત્ત હતું. અને જેનું રક્ષણ પણ મંત્રીએ કર્યું હતું. સુરેન્દ્રદત્ત બાણકલામાં કુશળ હતો.

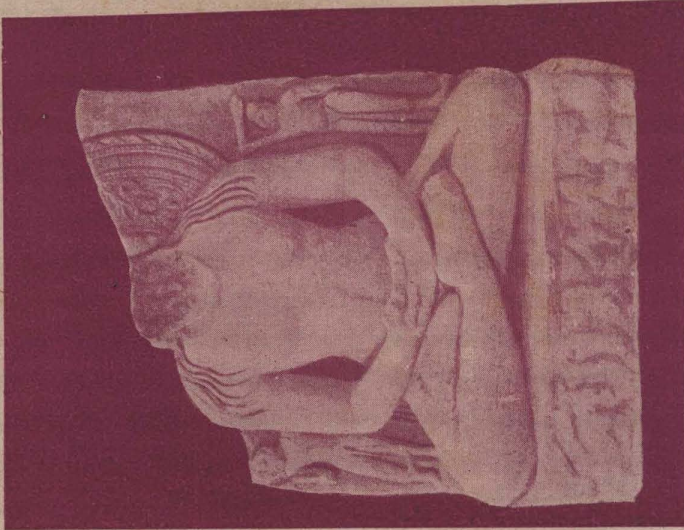
જિતશત્રુરાજની રાજકુમારીએ ઇન્દ્રપુર આવી રાધાવેધ માંડ્યો. રાજના બાવીશ કુમારો રાધાવેધમાં નિષ્ફળ નિવડ્યા પરંતુ સુરેન્દ્રદત્તે રાધાવેધ સફલતાથી કર્યો, નિવૃત્તિરાજ કન્યાને પરણ્યો અને છેવટે મથુરાનું રાજ્ય પણ પામ્યો.

(ઉ૦ સૂ૦ અ૦ ૩ નિ૦ ગાથા ૧૬૦ ટીકાનું દર્શાંત પૃ. ૧૪૮)

૧૭ કુબેરદત્તા

મથુરા નગરમાં કુબેરસેના નામની ગણિકા રહેતી હતી. તેણીના ગર્ભમાં એક યુગલ-પુત્ર અને પુત્રી એકી સાથે જન્મ્યાં તેમનું નામ અનુક્રમે કુબેરદત્ત અને કુબેરદત્તા રાખ્યું, માતાએ દશ દિવસ પાલી તેમને એક પેટીમાં પુરી બન્નેના હાથમાં મુદ્રિકા પહેરાવી પેટી યમુનાના પાણીમાં તરતી મુકી દીધી. પેટી તણાતી તણાતી શૌરિપુરમાં પહોંચી. ત્યાં પેટી બહાર કાઢી અને એક ગૃહસ્થે પુત્ર અને બીજાએ પુત્રી લીધી. યુવાવસ્થામાં બન્નેનું લક્ષ થયું. લક્ષ પછીની પ્રથમ રાત્રે રમતાં રમતાં બન્નેએ એક સરખી મુદ્રિકા જોઈ અને વિચારવા લાગ્યાં કે આપણે બન્ને ભાઈ બહેન જેવાં લાગીએ છીએ. આ વાતની ખાત્રી બન્નેનાં નવાં માતૃપિતાને પુછીને કરી લીધી. પછી કુબેરદત્ત પૈસો કમાવા પરદેશ ગયો; અને કુબેરદત્તાને યથાર્થ વાત જણાવી. જેથી તે વૈરાગ્ય પામી દીક્ષિત બની; ઉત્તમ ચારિત્ર પાળવાથી તેને અવધિજ્ઞાન થયું. પછી પોતાની સ્થિતિ જાણી પોતાનો ભાઈ ક્યાં છે તે પણ જાણ્યું. તેનો ભાઈ કુબેરદત્ત શૌરિપુરથી નીકળી મથુરા જઈ વ્યાપાર કરવા લાગ્યો અને ત્યાં તેની માતા કુબેરસેના વેસ્થાને પોતાની સ્ત્રી બનાવી પોતાના ઘરમાં રાખી, વિષયસુખ ભોગવતાં તેને એક પુત્ર થયો. કુબેરદત્તાએ અવધિજ્ઞાનથી આ જાણી, સંસારનાટકની વિચિત્રતા જોઈ, ભાઈને પ્રતિબોધવા મથુરા આવી અને તેના ઘરની નજીકમાં એક સ્થાનમાં રહી, ત્યાં કુબેર સેના ગણિકા સાધ્વી પાસે રોજ જણવા જતી અને પોતાના બાલક પુત્રને પણ સાથે લઈ જતી. એકવાર કુબેરસેના પુત્રને મૂકી ઘરમાં ગઈ હતી ત્યાં તે સાધ્વીએ તે પુત્રને ઉદ્દેશી પોતાનાં તેની સાથેનાં અઢાર સગપણું સંભળાવ્યાં. નજીકમાં રહેલા કુબેરદત્તે આ સાંભળ્યું અને સાધ્વીજીને

मथुराना कंकालीटीलाभांथी प्रास्तथञ्चैव प्राचीन जैनवेतांथर अवशेषा [२]

अंजितथयेव इशवाणी आदीश्वर भगवाननी भूति.

शिवालेभ सखित-साधुञ्चोतो। परिचय आपती प्रभु महावीरनी भूति

श्री डी.आ. प्रिन्टरी, अमदावाद.

મથુરાકંઠપ

૧૪૭

અહિં શ્રુત-સાગરના પારગામી આર્ય મંથુ^{૧૮} આચાર્ય ઋદ્ધિ શાતાગારવમાં લુપ્થ બની યક્ષપણું પામ્યા અને જીભ બહાર કાઢીને સાધુઓને અપ્રમાદી થવા માટે પ્રતિબોધ કર્યો.

કંબલ^{૧૯} અને સંબલ નામના બે બાલ બળદો જિનદાસ શેઠના સંસર્ગથી પ્રતિબોધ પામ્યા અને મૃત્યુ પામી નાગ-કુમારમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. અને પછી

પુછ્યું, સાધ્વીજીએ આખી ઘટના હૃદયભેદક શબ્દોમાં સંભળાવી. પુત્ર સાથેનાં પોતાનાં અઢારે સગપણું સંબંધ જાણાવ્યા અને મુદ્રિકા પણ બતાવી. કુબેરદત્તે પ્રતિબોધ પામી સાધુપણું સ્વીકાર્યું. અને મૃત્યુ પામી સ્વર્ગે ગયા.

કુબેરસેનાએ શ્રાવકનાં વ્રત સ્વીકારી જ્ઞાનધર્મ આદર્યો અને કુબેરદત્તા સાધ્વીજી ગુરૂણી પાસે ગયાં.

આ આખીએ ઘટના જ્ઞાન ગ્રન્થોમાં અઢાર નાતરાને નામે પ્રસિદ્ધ છે. જે મથુરામાંજ અનેલ છે.

૧૮ આચાર્ય આર્ય મંથુ

આ આચાર્ય નદીસૂત્રની ગુર્વાવલીના અનુસારે શ્રી આર્યસમુદ્રના શિષ્ય હતા. તેઓ આચાર્યપદ પર અધિષ્ઠિત થયા હતા અને યુગપ્રધાન પણ હતા. આ મહાન પદ પામ્યા પછી શાતાઋદ્ધિગારવમાં ફસી ગયા. જીવેન્દ્રિયના લાલચ બની ગયા. આતું પ્રાયશ્ચિત લીધા સિવાય કાળધર્મ પામી મથુરા નગરીની નાલ-ગટર ઉપર યક્ષપણે ઉત્પન્ન થયા, અને તેમની મૂર્તિ પણ પુખ્તવા લાગી. એ રસ્તેથી જતા જ્ઞાન શ્રમણોને જોઇને યક્ષરાજ જીભ બતાવવા લાગ્યા. સાધુઓએ પૂછ્યું આ શું છે ? જીભ કેમ કાઢો છો ? પછી યક્ષરાજે જવાબ આપતાં પોતાનું પૂર્વ સ્વરૂપ સમજાવ્યું અને કહ્યું કે-હું જીવેન્દ્રિયનો લાલચુ થવાથી આ દશા પામ્યો છું માટે તમારામાં કોઇ જીવેન્દ્રિયના લાલચુ હો તો ચેતી જઇ વધુ ત્યાગો અને વૈરાગ્યમય બનશો.

ગ્રન્થકારના સમયે આ મંથુ આચાર્યનું મંદીર હતું, અત્યારે તે વિદ્યમાન નથી.

૧૯ કંબલ અને સંબલ

કંબલ અને સંબલની ઉત્પત્તિ માટે કંઠપસુત્ર સુબોધિકાવૃત્તિમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ મળે છે, “ મથુરા નગરમાં જીનદાસ શ્રાવક અને સાધુદાસી નામની તેમની સ્ત્રી શ્રાવિકા હતી. બન્ને પરમ ધર્મનિષ્ઠ હતાં. તેમણે શ્રાવકનાં આરવ્રત ઉચ્ચર્યાં હતાં અને તિથિએ ઉપવાસ, પોષક આદિ નિરંતર કરતાં. એક વાર તેમને ઘેર દુધ દેનારી ભરવાડણને ત્યાં વિવાહ હતો અને તે વિવાહની શોભામાટેની કેટલીક કિમતી સામગ્રી શેઠ જીનદાસને ત્યાંથી આવી હતી, જેથી તેમનો વિવાહ મહોત્સવ બહુજ દીપી ઉઠ્યો, તેથી તેના બહલારૂપે તેમણે બે નાનાં નાનાં વાછડાં શેઠ જીનદાસને ભેટ ધર્યાં. શેઠે ઘણી ના કહી છતાં શેઠને આંગણે પરાણે તે આંધી ગયા. શેઠને પાંચમા પરિવ્રજ વ્રતમાં ક્રોધપણુ તિર્યક પોતાને ત્યાં ન રાખવાનાં પચ્ચખખાણુ હતાં. શેઠને વાછડાં રાખવાની ઇચ્છા લેશમાત્ર ન હતી, છતાંય ભરવાડને તે પાછા આપવાથી તેને ખસી કરશે; નાથ ધાલી ભાર ખેંચાવશે વગેરે, તેની દયાથી

૧૪૯

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

ત્યાંથી અહિં આવી નાવમાં આરૂઠ થઈ, અહિં અર્ણિકાપુત્ર અને પુષ્પ-
નદી પાર કરતા ભગવાન મહાવીરને થયેલો ચૂલા પ્રતિબોધ પામી દીક્ષિત બની સંસાર-
ઉપસર્ગ શાંત કર્યો. સાગરનો પાર પામ્યા.

પ્રેરાઈ એ વાછરડાને પોતાને ત્યાં રહેવા દીધાં. રાજ ધાસ પાણી નાખે છે, પરંતુ શેઠ
અષ્ટમી ચતુર્દશીનો પોષધ કરી નિરાહાર રહેતા અને શાસ્ત્ર વાંચતા. આ સાંભળી બળદો
પણુ શેઠનું અનુકરણ કરી તે દિવસે ધાસ પાણી ન ખાતાપીતા ઉપવાસ કરતાં.
અનુક્રમે શેઠનો તેમના ઉપર સાધર્મિ તરીકે પ્રેમ વધ્યો.

એકવાર શેઠ પૌષધમાં મૌનધારી બેઠા હતા તે વખતે તેમનો મિત્ર તેમને પૂછ્યા
સિવાય ભડીર યક્ષની યાત્રામાં આ બંને વાછડાને લઈ ગયો, ગાડીમાં બેઠાં અને એટલા
બધાં દોડાવ્યાં કે તેમના સાંધે સાંધા ટુટી ગયા. પછી ઘેર લાવી ખીલે બાંધ્યાં. શેઠે આ
સ્થિતિ જોઈ તેમનું મૃત્યુ નજીક જાણી અનશન કરાવ્યું. જેથી ધર્મ ધ્યાન કરી મૃત્યુ પામી
નાગ કુમારમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયાં. ત્યાં ઉપયાગથી તેમણે જોયું કે—

અન્તિમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર વહાણમાં બેસી ગંગા નદી ઉતરે છે ત્યાં ત્રિપૃષ્ઠ
વાસુદેવના ભવમાં અપમાનિત સિંહનો જીવ સુદૃષ્ટ દેવ અત્યારે પ્રભુને ઉપસર્ગ કરે છે.
એટલે નીચે આવી એક દેવે વહાણનું રક્ષણ કર્યું અને ખીલએ સુદૃષ્ટ દેવને હરાવી
નસાડી મુક્યો. પછી ભગવાન પાસે આવી વંદન નમસ્કાર મહોત્સવ કરી, સુગંધિ જલ
અને ફુલનો વર્ષાદ વર્ષાવી પોતાને સ્થાને ગયા. તેમનો સમય ભગવાન મહાવીરનો સમયજ
અર્થાત્ ૪૦ સં૦ પૂર્વ પદ્મથી પરદની વચમાં છે.

૨૦ અર્ણિકાપુત્ર અને પુષ્પચૂલા

ઉત્તર મથુરાનિવાસિ દેવદત્ત અને દક્ષિણ મથુરાનિવાસિની અન્નિકાના પુત્ર અર્ણિકા-
પુત્ર થયા. તેઓ જાતિએ વણિક હતા. યુવાવસ્થામાં જ્યસિંહ નામના આચાર્ય પાસે
તેમણે દીક્ષા લીધી. પોતાની તીક્ષ્ણ બુદ્ધિના પ્રતાપે ટુંક સમયમાંજ સ્વપરદર્શનના નિષ્ણાત
થયા અને આચાર્યપદ પામ્યા. ત્યારથી અર્ણિકાપુત્ર આચાર્ય તરીકે જાણીતામાં પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

પુષ્પભદ્ર નગરમાં પુષ્પકેતુ રાજાને પુષ્પવતી રાણી હતી. તેણે એક યુગલનો જન્મ
આપ્યો. જેમાં એક પુત્ર અને પુત્રી હતી. તેમનાં નામ અનુક્રમે પુષ્પચૂલ અને પુષ્પચૂલા
હતાં. બંને બાળકોનો બાલ્યાવસ્થાથી અપ્રતીમ સ્નેહ હતો. રાજાએ આ જોઈ બંને બાઈ
બંહેનનું લગ્ન કરી આપ્યું. ટુંક સમયમાં રાજા મૃત્યુ પામ્યો. પછી પુષ્પચૂલ રાજા થયો.
પછી તેની માતા પુષ્પવતીએ આ અકાર્ય ન જોઈ શકવાથી વૈરાગ્ય પામી દીક્ષા લીધી.
પછી કાળ ધર્મ પામી દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાં ઉપયોગ મુકી બંને બાઈ બંહેનને
સંસારમાંથી તારવા ખાતર પ્રથમ પુત્રીને નરકનું દશ્ય સ્વપ્નમાં બરાબર બતાવ્યું. તે પણ
નરકમાં પડી અને દુઃખ ભોગવે છે એમ બતાવ્યું. નિદ્રામાંથી જાગૃત થઈ સ્વપ્નનું
વૃત્તાંત પતિ (પુષ્પચૂલ)ને સંભળાવ્યું. તેણે પંડિતો પાસે શાન્તિ કર્મ કરાવ્યું. પછી નરકનું
ચથાર્ય વૃત્તાંત જાણવા અનેક ધર્મના ગુરૂઓને બોલાવ્યા, પરંતુ કોઈ ચથાર્ય સ્વરૂપ

મથુરાકથ

૧૪૬

અહિં ઇન્દ્રહત નામનો મિથ્યાત્વી મસ્તક ઉપર પગ રાખતો હતો, જેથી ગોખમાં બેઠો બેઠો નીચે જતા સાધુના શ્રાવકે ગુરૂભક્તિથી તેના પગ કપાવ્યા (અપૂર્ણ)

જતાવી શક્યું નહિ. પછી રાજાએ અર્ષિકાપુત્ર આચાર્યને બોલાવ્યા તેમણે જૈન સૂત્રના આધારે નરકનું યથાર્થ સ્વરૂપ કહ્યું. રાણીએ જેવું સ્વપ્નમાં જોયું હતું, તેને બરાબર મળતું બ્યાન આચાર્યશ્રીએ જણાવ્યું હતું. પછી રાણીએ પુછ્યું—પ્રભુ, આ દશા કેમ પ્રાપ્ત થતી હશે ? આચાર્યે કહ્યું “ હે ભદ્રે ! મહા આરંભ મહા પરિગ્રહથી, ગુરૂને ઝોળવવાથી, પંચેન્દ્રિય જીવોનો વધ કરવાથી અને માંસાહાર કરવાથી, પ્રાણીઓ પાપ કરીને નરકમાં જાય છે અને ત્યાં આવાં દુઃખોનો અનુભવ કરે છે.

પછી દેવે (પુષ્પચૂલાની માતાએ) સ્વપ્નમાં સ્વર્ગનું દ્રશ્ય બતાવ્યું. રાણીએ આ વાત પણ રાજાને કહી. તેનું યથાર્થ બ્યાન જાણવા બીજા ધર્મગુરૂઓને બોલાવ્યા; અન્ને અર્ષિકાપુત્ર આચાર્યને બોલાવ્યા. તેમણે સૂત્ર જ્ઞાનને આધારે સ્વર્ગનું યથાર્થ સ્વરૂપ કહી સંભળાવ્યું. રાણીએ પણ આચાર્યશ્રીના કહેવા પ્રમાણે જ સ્વર્ગ જોયું હતું. પછી પુછ્યું પ્રભુ, આ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય ? ગુરૂએ કહ્યું—સુદેવ, સુગુરૂ અને સુધર્મની યથાર્થરૂચિ-વાળા જીવને સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ દૂર નથી. આથી તેણે પતિની રજા લઈ દીક્ષા લીધી. પછી પોતે ભાઈ (પતિ)ના આગ્રહથી ત્યાં જ રહે છે. એકવાર દુષ્કાળ પ્રસંગ જાણી આચાર્યે સાધુઓને અન્યત્ર વિહાર કરાવ્યો. પોતાની વૃદ્ધાવસ્થા અને ચાલવાની શક્તિ ન હોવાથી ત્યાં જ રહ્યા. ભક્તિવાળી પુત્રી જેમ પિતાની ભક્તિ કરે તેમ પુષ્પચૂલા ગુરૂની ભક્તિ કરવા લાગી. ગુરૂની સેવા કરતાં અપૂર્વ કરણના યોગે પુષ્પચૂલાને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. પછી લાંબા સમયે ગુરૂને ખબર પડી. પુષ્પચૂલાએ કહ્યું કે આપને પણ ગંગાપાર કરતાં કેવળજ્ઞાન થશે. ગુરૂ હોડીમાં બેસી ગંગા પાર કરવા ચાલ્યા. ત્યાં ગંગામાં કોઈ વ્યંતર દેવે ઉપસર્ગ કરવાથી હોડી કુચવા લાગી. લોકોએ આ સાધુને પ્રતાપ જાણી તેમને નદીમાં પધરાવ્યા ત્યાં દુષ્ટ દેવે તેમને શુળી ઉપર ચડાવ્યા. ત્યાં જ શુક્રબ્યાન ધરતાં તેમને કેવલજ્ઞાન થયું અને મોક્ષે પધાર્યા. ત્યાં પ્રયાગ તીર્થ સ્થપાયું.

૨૧ ઇન્દ્રહત પુરોહિત

મથુરામાં ઇન્દ્રહત નામનો પુરોહિત (ધાલાણુ) હતો. જૈન શ્રમણોનો તે દ્વેષી હતો. તેણે વિચાર્યું કે હું જૈન સાધુઓના મસ્તકપર પગ રાખું તો સાઈ; આમ વિચારી બારીમાં પગ લાંબા કરી બેઠો અને નીચેથી જતા સાધુઓના માથા ઉપર પગ રાખ્યો. આ દ્રશ્ય એક ભક્ત શ્રાવક—શ્રમણોપાસકે—જોયું. તેણે મનમાં પ્રતિજ્ઞા કરી કે જે પગ આ દુષ્ટ પુરોહિતે સાધુના માથા ઉપર રાખ્યો છે તે પગ કાપું તો જ તેને ખબર પડશે કે સાધુઓના માથા ઉપર પગ રાખ્યાનું શું ફળ મળે છે. આ પ્રતિજ્ઞા તેણે ગુરૂ મહારાજને સંભળાવી; ગુરૂ મહારાજે તેને સમજાવ્યો કે ભાઈ તું રહેવા દે અને તેના કર્મનું ફળ તેને મળી રહેશે. પરંતુ શ્રાવકે તે ન માન્યું અને એ પુરોહિતને રાજાના ગુન્હામાં લાવી રાજા પાસે તેનો પગ કપાવ્યો.

(ઉ. સુ. અ, ૨—સુ. ૩૬ નિ. ગા ૧૧૬ ટીકા પૃ. ૧૨૫)

श्रीमान् सन्तवालजीसे कुछ प्रश्न

लेखक—मुनिराज श्री ज्ञानसुंदरजी महाराज

श्रीमन् !

आपने “जैन प्रकाश” नामक पत्र में “धर्मप्राण लोकाशाह” नामकी जो लेखमाला प्रकाशित कराई है, उसमें भगवान् महावीरसे लौकाशाह, और लौकाशाहसे आजतकके स्थानकवासी समाजका इतिहास (उपन्यास) लिखकर स्थानकवासी समाजको विश्वास दिलाया है कि लौकाशाहका चलाया हुआ मत सत्य है। अब किसी स्थानकवासी साधु या श्रावकको स्थानकवासी मतका त्यागकर मूर्ति-उपासक बननेकी आवश्यकता नहीं है, इत्यादि—परन्तु आपकी इस सत्यतापर तो तभी प्रकाश पड़ेगा जब कि-कोई निष्पक्ष दृष्टिसे आपकी लेखमाला पर योग्य समीक्षा करेगा। पर आज तो मैं आपकी लेखमालामें रही हुई कतिपय न्यूनताके विषयमें ही प्रश्न करनेको यह लेख लिख रहा हूँ कि आपने अपनी लेखमालामें साधारण बातोंको स्थान देते हुए निम्नलिखित महत्वपूर्ण बातोंको क्यों नहीं स्थान दिया, और इस उपयुक्त इतिहासविषयको कैसे भूल गये ? जैसेकि—

(१) “भगवान् महावीरके बाद २००० वर्षोंसे लौकाशाह हुआ, और उसने

प्रचलित मूर्तिपूजाका विरोध किया, अर्थात् लौकाशाहकी यह मान्यता थी कि “जैनागमों एवं ३२ सूत्रोंमें मूर्तिपूजाका उल्लेख नहीं है. इत्यादि।” पर आपने यह नहीं बतलाया कि मूर्तिपूजा कबसे शुरु हुई, किसने चलाई, और इस प्रवृत्तिमें उनका क्या हेतु था ?। इससे तो यहो सिद्ध होता है कि-महावीर प्रभुके समय मूर्तिपूजा विद्यमान थी और महावीरसे २००० वर्ष बाद तक भी अविच्छिन्न रूपसे चली आ रही थी, और इन २००० वर्षों में अनेक पूर्वधर, श्रुतकेवली, एवं बड़े धुरंधर आचार्योंने इस प्रथाका खूब पोषण किया. बीच बीच में जैन-शासनमें कई भेद भी हुए, जैसे श्वेताम्बर, दिगम्बर। और अनेकानेक गच्छ भी पैदा हुए। पर मूर्तिपूजाके विषयमें तो सबका एक ही मत था। कारण, मूर्तिपूजा जनकल्याण के लिए सर्व व्यापिनी थी, पर वीरात् २००० वर्षोंमें केवल लौकाशाहने ही इसका विरोध क्यों किया ?।

(२) लौकाशाहकी परम्परामें जो साधु (यति) हुए उन्होंने अपने उपाश्रयमें जैनमूर्तियोंको स्थापना कर सेवा पूजा प्रारंभ की जो आज तक भी विद्यमान

है। परन्तु इस विषयके इतिहास के बारेमें तो आपने एक अक्षर भी नहीं लिखा कि-लौकाशाह के बाद किसने, किस समय मूर्ति-पूजाको स्वीकार किया और बाद में आपके पूर्वजोंने मूर्ति मानना कब छोड़ा। लौको के साधु जो मूर्ति मानने वाले हैं वे भी अपने को लौकाशाहके अनुयायी बताते हैं और आप भी लौकाशाहको अपना धर्म-संस्थापक और धर्मगुरु मानते हो तो आपमें और उन लोकोंके साधुओंमें फिर यह मतभेद क्यों ?।

(३) लौकाशाहकी परम्पराके लुंपका-चार्योंने तो कई एक जैन मन्दिरोंको प्रतिष्ठा कराई, जिनके शिलालेख आज भी विद्यमान हैं, देखिये श्रीमान् पूर्ण-चंद्रजी नाहर संपादित "प्राचीन शिलालेख संग्रह" खण्ड प्रथम लेखाङ्क १४८, १६८ और १८४ में क्रमशः "रत्नचंद्र सूरिणा लुंपकागच्छे" "वृहत् गुजराती लुंपकागच्छे × × अजयराजसूरि" और "अमृतचंद्रसूरिणा लुंपकागच्छीयेन × × × इत्यादि" में लुंपकाचार्योंने जैन मन्दिर मूर्तियोंकी प्रतिष्ठा कराने के शिलालेख उपलब्ध हैं, और पूर्वोक्त प्रतिष्ठाकार अपने को लौकाशाहके अनुयायी बताते हैं। तो आपके गुरु लौकाशाह और प्रतिष्ठाकार व्यक्तियों के गुरु लौकाशाह एक ही व्यक्ति है या भिन्न भिन्न ?। यदि एक ही व्यक्ति है तो फिर एक गुरुकी परम्परा में यह भेद क्यों ?-कि वे लोक तो मूर्ति पूजा

स्वीकार करते हैं और आपलोक मूर्ति-पूजा का विरोध करते हो।

(४) लौकाशाहके अनुयायी साधु आज पर्यन्त डोरा डाल मुँह पर मुँह-पत्ती नहीं बांधते हैं, वे हमेशासे मुँह-पत्ती हाथमें रखते ही चले आए हैं, पर आप मुँह पर मुँहपत्ती बांधते हो, यह प्रवृत्ति कबसे और किसने चलाई ?। आपने अपना लेखमालामें इस बात का जिक्र तक नहीं किया, क्योंकि-जैसा मूर्तिपूजाका विरोध वैसा मुँहपत्ती बांधने का भी तो विवाद है, फिर आप इसका इतिहास लिखना क्यों भूल गए ?। लौकाशाह तथा उनके अनुयायी लौकामतके साधुओंने न तो मुँह पर मुँहपत्ती बांधी और न आज भी बांधते हैं। तो क्या लौकाशाहका सिद्धान्त भी आपको मान्य नहीं है ?

(५) आज जो लौकामत कहा जाता है उनके उपाश्रयोंमें जैनमूर्तियाँ विद्यमान हैं। लुंपकागच्छके आचार्योंने जैन मन्दिर मूर्तियोंकी प्रतिष्ठा कराई। लौकामत के साधु आज पर्यन्त भी मुँहपत्ती हाथमें रखते हैं और वे अपनेको लौकाशाहका अनुयायी भी बताते हैं, फिर आप इनसे विपरीत मान्यता रखते हुए लौकाशाहको अपना धर्म-संस्थापक और धर्मगुरु समझते हो तो आप दोनोंका (विरुद्ध पक्ष होते हुए भी) लौकाशाह एक ही व्यक्ति है या भिन्न भिन्न ?। यदि एक ही है तो आपस में विरोधभाव क्यों ? और भिन्न है तो प्रमाण बतावें।

शेष फिर कभी समय मिलने पर।

મહાપ્રભાવશાલી પુરૂષાદાનીય
શ્રી સ્તંભ ન પાર્શ્વ નાથ
લેખક—ઉપાધ્યાય શ્રી પદ્મવિજયજી ગણી

શ્રી તંબાવતી નગરી (સ્તંભતીર્થ; ખંભાત, લઘુલંકા) માં કલ્પવૃક્ષ, ચિત્રામણિ, કામકુંભ, કલ્પલતા વિગેરે પદાર્થો કરતાં પણ અધિક પ્રભાવવાળા શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથનાં દર્શન કરનાર ભવ્ય જીવોના હૃદયમાં એ જ વિચારો પ્રકટે છે કે-આ પ્રતિમાજી કોણે અને ક્યારે ભરાવી? ક્યા ક્યા ઈદ્રાદિ ભવ્ય જીવોએ, કેટલા ટામ્રમ સુધી, કયે સ્થલે, આ બિંબની પૂજા કરી કેવા કેવા લાભો મેળવ્યા? આચાર્ય શ્રીઅભયદેવસૂરિજીએ આ પ્રતિમાજીને કષ્ટ રીતે ક્યાંથી પ્રકટ કર્યા વિગેરે જણાવવું જરૂરી હોવાથી, શ્રી વિવિધ તીર્થકલ્પ, પ્રભાવક ચરિત્ર, ઉપદેશ પ્રાસાદ, ઉપદેશ સક્ષતિકા આદિ ગ્રન્થોના આધારે તથા અનુભવિ પરમોપકારિ શ્રી ગુરૂ મહારાજ આદિ ગીતાર્થ પુરૂષોના વચનાનુસારે અહિં જણાવું છું.

—લેખક

(શાર્દૂલવિક્રોડિત વૃત)

यन्मार्गेऽपि चतुःसहस्रशरदो देवालये योऽर्चितः
स्वामी वासववासुदेवरूपैः स्वर्वाधिमध्ये ततः ।
कान्त्यामिभ्यधनेश्वरेण महता नागार्जुनेनार्चितः,
पायात् स्तंभनके पुरे स भवतः श्रीपार्श्वनाथो जिनः ॥१॥

પ્રતિમાના ભરાવનાર કોણ ?

ગઈ ચોવીશીમાં ૧૬ મા તીર્થંકર શ્રીનમિનાથ (નમીશ્વર) ભગવંત થયા. તે પ્રભુના નિર્વાણ સમયથી માંડીને ૨૨૨૨ વર્ષો વીત્યા બાદ આષાઠી નામના શ્રાવક થયા. તેમણે શ્રી પાર્શ્વનાથનાં ત્રણ બિંબો ભરાવ્યાં. હાલ તેમાંના ૧

ચારૂપ તીર્થમાં, ૨ શ્રી શંખેશ્વર તીર્થમાં અને ૩ શ્રી સ્તંભતીર્થ (ખંભાત)માં મોજુદ છે. એમ ત્રણ બિંબની ખીના, મુલનાયક શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથના નીલમ મણિમય બિંબની પડખેની પાર્શ્વનાથની વિશાળ પ્રતિમાના લેખ ઉપરથી જાણી શકાય છે. આ વર્ણનમાં શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથની પડિમાની જેમ

શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથ

૧૫૩

શ્રી 'શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું' ઊંઘ, ગઘ ચોવીશીમાં ભરાવ્યું એમ જાણી શકાય છે. બીજી બાજુ નવીન ઉપદેશ-સંપત્તિકામાં એમ પણ કહેલ છે કે- આ પ્રભુના ઊંઘની આદિ નથી જણાતી. કેટલાએક આચાર્યો એમ કહે છે કે વર્તમાન ચોવીશીમાં થયેલા સત્તરમા તીર્થંકર કુંથુનાથ ભગવંતના સમયે થયેલા મમ્મણુ શેઠે પ્રભુને પૂછ્યું કે- મારો મુકિત ક્યારે થશે ? જવાબમાં પ્રભુએ કહ્યું કે ભાવિ શ્રીપાર્શ્વનાથના તીર્થમાં તું મુકિત પદ પામીશ. એમ સાંભળતાંની સાથે પૂશી થઇને તેણે ન્યા-યોપાર્જિત દ્રવ્ય વાપરીને આ ઊંઘ ભરાવ્યું.

ઈંદ્રાદિકે કરેલી પૂજા—

દુનિયામાં સમુદ્રનું પાણી માપનાર તથા તારક (તારા) આદિ જ્યોતિષિ દેવોનાં વિમાનોને ગણી શકનાર જે હોય તેવો દિવ્ય પુરૂષ પણ, આ પાર્શ્વ-પ્રભુની પ્રતિમાનો મહિમા વર્ણવી શકે જ નહિ. પાર્શ્વ-પાર્શ્વ એવા નામાક્ષરોના બપથી પણ સર્પાદિનું ઝેર ઉતરી શકે છે. અનેક વિધોને હઠાવવા માટે જેના અધિષ્ઠાયક સર્વદા ભગતાજ છે એવા આ પ્રભુના ઊંઘની પૂજાનો પવિત્ર લાભ, અનેક વિદ્યાધર, સુરેન્દ્ર, નૃપતિ આદિ ભવ્યજીવોએ ઘણીવાર લીધો છે. તેમાં

વીશમા તીર્થંકર શ્રી મુનિસુમત સ્વામીના સમયમાં, આ પ્રતિમાજી ચંપા નગરીમાં ખીરાજમાન હતા. તે સમયે ગરિક તા-પસના પરાલવાદિ કારણથી કાર્તિક શેઠે પરમ પવિત્ર જૈનેન્દ્રી દીક્ષા ગ્રહણ કરી આ જ પ્રભુ ઊંઘના ધ્યાનથી સેંકડો અભિગ્રહ સિદ્ધ કર્યા છે. તે જ કાર્તિક અનુક્રમે સૌધર્મેન્દ્ર થયો અવધિ-જ્ઞાનથી આ ઊંઘનો પ્રભાવ જાણીને પૂર્ણ ઉદ્ધવાસથી સાત્ત્વિકી ભક્તિ કરી. કેટલોક ટાઇમ વીલ્યા બાદ વનવાસના પ્રસંગે ઈંદ્રના આજ્ઞાકિત દેવોની સહાયથી રામચંદ્રજીએ દંડકારણ્યમાં આ પ્રતિમાને મેળવીને સીતાએ લાવેલા કુલોથી અર્પણ પૂજા કરી છે. એમ ૭ મહિના અને ૬ દિન સુધી આ અલૌકિક પાર્શ્વપ્રભુનું નામ રામચંદ્રજી પાસે રહ્યું.

ત્યાર બાદ રામચંદ્રજીનો કર્મોદયજનિત આપત્તિનો સમય જાણી, અધિષ્ઠાયક દેવોએ એ ઊંઘ ઈંદ્રને સોંપ્યું. ત્યાં સૌ-ધર્મ દેવલોકમાં શકેન્દ્રે રમગીઆર લાખ વર્ષો સુધી નિર્મલ ભક્તિ કરી. આ અવસરે ચદુવંશમાં પ્રભુ શ્રી નેમિનાથ, બલદેવ, કૃષ્ણ નૃપતિ એમ ત્રણે શલાકા પુરુષો હયાત હતા. તેમાં બાલબ્રહ્મ-ચારી, સુગૃહીતનામધેય, પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી નેમિનાથ કેવલીપણે વિચરી રહ્યા હતા. અને કૃષ્ણ રાજા હજુ વાસુદેવ

૧ ગઘ ચોવીશીમાં થયેલા શ્રીદામોદર નામના તીર્થંકર પ્રભુના શાસનમાં થયેલા આષાઢી-શ્રાવકે, ગણધર થઇને, પોતાની મુકિત તે સમયે થશે એમ પૂર્વોક્ત પ્રભુના વચ-નથી આ ઊંઘ ભરાવ્યું એમ પણ અન્યત્ર કહેલ છે. જે ખીના સુપ્રસિદ્ધ છે.

૨ વરૂણદેવે ૧૧ લાખ વર્ષો સુધી પૂજા કરી, એમ જુઓ. ઉપદેશ પ્રા. બ્યા. ૨૬૬ મું.

૧૫૪

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

પદવીને પામ્યા ન હતા, તે સમયે જરા-સંઘની સાથે લડતાં કૃષ્ણ વાસુદેવે પોતાના સૈન્યની ઉપસર્ગથી પીડિત દશા જોઈને તેને દૂર કરવાના ઇરાદાથી પ્રભુને ઉપાય પૂછ્યો. જેના જવાબમાં પ્રભુએ કહ્યું કે—હે કૃષ્ણ! મારા નિર્વાણ કાલથી માંડીને ૮૩૭૫૦ વર્ષો વીત્યા બાદ ઘણા અધિષ્ઠાયક દેવોથી નમસ્કાર કરાયેલા શ્રી પાર્શ્વનાર તીર્થંકર થનાર છે, તે પ્રભુની પ્રતિમાના સ્નાત્ર જલને છાંટવાથી આ ઉપસર્ગ નાશ પામશે. ફરીથી કૃષ્ણ વાસુદેવે પૂછ્યું કે—તે પ્રતિમાજી હાલ ક્યાં અને કોની પાસે છે? જવાબમાં પ્રભુએ કહ્યું કે શકેન્દ્રની પાસે હાલ તે પ્રતિમા છે. આ બીના શકેન્દ્રે અવધિ-જ્ઞાનથી જાણીને માતલિ સારથિ સહિત રથ અને એ પ્રતિમાજી કૃષ્ણને આપ્યાં. જેના દર્શનથી નૃપતિ ઘણાજ ખુશી થયા. અને બરાસ, કેસર, પુષ્પાદિ પવિત્ર દ્રવ્યોથી પ્રભુ બિંબની સ્નાત્રાદિ પૂજા કરી સ્નાત્રનું પાણી રોગરૂપી ગ્રહથી પીડિત બનેલા સૈન્યની ઉપર છાંટ્યું. જેથી ઉપસર્ગ શાંત થયો. સંગ્રામમાં પ્રતિ-વાસુદેવ જરાસંઘનો પરાજય થયો અને કૃષ્ણ નરેશનો વિજય થયો. તે જ વિજય પામવાના સ્થલે પ્રભુ શ્રી નેમિનાથની આજ્ઞાથી કૃષ્ણનરેશે જાંબુ પાર્શ્વનાથનું બિંબ સંગપુરમાં સ્થાપીને શકેન્દ્રે આપેલ આ બિંબને સાથે લઈ દારિકા નગરી તરફ પ્રયાણ કર્યું. આટલી બીના વાસુદેવ થયા પહેલાંની સમજવી.

પછી—દારિકામાં સર્વ રાજાઓએ કૃષ્ણ મહારાજને વાસુદેવપણાનો રાજ્યા-

ભિષેક કર્યો. ત્યારબાદ કૃષ્ણ વાસુદેવે મણિ-સુવર્ણ-રત્ન જડિત પ્રાસાદમાં આ શ્રી પાર્શ્વપ્રભુના બિંબને પધરાવી મહોત્સવપૂર્વક ૭૦૦ વર્ષ સુધી પૂજા કરી. કેટલોક સમય વીત્યા બાદ યાદવોએ દ્વિપાયન ઋષિની હાંસી કરી તેથી ઋષિએ શ્રાપ આપ્યો કે દારિકામાં દાહ લાગશે! પરિણામે તેમજ થયું. પરંતુ આ અમત્કારિ બિંબના પ્રભાવે જિનાલયમાં બીલકુલ અગ્નિની અસર ન થઈ. દારિકાનો કેટ વૃદ્ધી ગયો, સમુદ્રનું પાણી નગરીમાં ફેલાયું, બિંબ સહિત જિનાલયની ઉપર પણ પાણીનો પ્રવાહ ફરી વળ્યો. શ્રી પાર્શ્વપ્રભુનું પવિત્ર બિંબ સમુદ્રમાં હતું તે પ્રસંગે ધરણેન્દ્ર ઈદ્રાણીગણ સહિત ક્રોડા કરવા ત્યાં આવ્યા. પાપ-પુંજને દૂર કરનાર બિંબને જોતાંજ ઠહું હર્ષ પામ્યા. ઈદ્રાણીઓએ, નૃત્યાદિ કરીને, મહાકર્મનિર્જરાનો લાભ મેળવ્યો. એમ નિશ્ચિત સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રી ધરણેન્દ્રે મહોત્સવપૂર્વક ૮૦ હજાર વર્ષો સુધી આ સમુદ્રમાં રહેલ શ્રી પાર્શ્વપ્રભુના બિંબની પૂજા કરી. આ તમામ બીના પશ્ચિમ દિશાના લોકપાલ વરુણ દેવના જાણવામાં આવી. વરુણ દેવ એજ વિચારવા લાગ્યો કે:—“જેની ઇંદ્ર પણ પૂજા કરે છે તે બિંબની મારે પણ જરૂર પૂજા કરીને આત્મકલ્યાણ કરવું જોઈએ.” એમ વિચારીને તે દેવે ૪૦૦૦ વર્ષો સુધી આ શ્રી પાર્શ્વદેવના પરમ પ્રભાવક પવિત્ર બિંબની પૂજા કરી. (અપૂર્ણ)

૧. નેમિનિર્વાણ અને શ્રી વીરપ્રભુનું અંતર ૮૪૦૦૦ વર્ષોનું કહ્યું છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ અને શ્રી વીરનું અંતર ૨૫૦ વર્ષોનું સુપ્રસિદ્ધ છે. ૮૪ હજારમાંથી ૨૫૦ બાદ કરવાથી ઉપરની સંખ્યા ઘટી શકે છે.

ગ્રાહક થવાને ઇચ્છનાર ભાઈને—

- @ જે ભાઈને ગ્રાહક થવાની ઇચ્છા હોય તેમણે વી. પી. ન મંગાવતાં માસિકના એક વર્ષના લવાજમના બે રૂપિયા સમિતિના નામે મનીઓર્ડરથી મોકલી આપવા. જેથી વી. પી. ખર્ચના ચાર આના બચી જાય.
- @ માસિકના જે અંકથી ગ્રાહક થવાની ઇચ્છા હોય તે અંકનો નંબર સ્પષ્ટ લખી જણાવવો.
- @ જે ભાઈની માસિકની શરૂઆતથીજ, સંપૂર્ણ ફાઇલ રાખવાની ઇચ્છા હોય તેમણે તરતજ લખી જણાવવું. જેથી શરૂઆતના અંકોની બચી રહેલી થોડીક નકલો ખતમ થયા પહેલાં તે મોકલી શકાય.

સાથેનું કાર્ડ—

આપ ગ્રાહક ન હો તો સાથેનું કાર્ડ ભરીને મોકલી આપશો !

બંને

ગ્રાહક હો તો આપના મિત્ર કે સંબંધી પાસે એ કાર્ડ ભરાવી જરૂર એક ગ્રાહક બનાવી આપશો !

એકી સાથે રૂપિયા એકાવન કે તેથી અધિક રકમ આપી ફાઇલણુ ભાઈ આ માસિકના સહાયક બની હમેશાંને માટે માસિક મેળવવાને હકદાર બની શકે છે.

જાહેર ખબર બાબત—

આ માસિકમાં જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો, જૈન ધાર્મિક ક્રિયાનાં ઉપકરણો જૈન સંસ્થાઓ તથા જૈન તીર્થો વિગેરે સંબંધી નાની કે મેટી જાહેર ખબર માટે તથા જાહેર ખબરના દર માટે મળેલાં યા લખો:—

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશ સમિતિ

જેશિંગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા

અમદાવાદ

સાહિત્ય અને તીર્થો એ ધર્મનાં અગત્મનાં અંગ છે એ વાત
આપ માને છે ?

આપણા પવિત્ર તીર્થો ઉપર કરવામાં આવતા અણુછાજતા આક્ષેપો
અને હુમલાઓનો યોગ્ય ઉત્તર વાંચવાની આપની અભિલાષા છે ?

—તો—

આ માસિકના ગ્રાહક તરીકે તરતજ આપનું નામ નોંધાવો અને
આપના મિત્રોને પણ તે માટે અનુરોધ કરો !

કલકત્તાનિવાસી, વયોવૃદ્ધ વિદ્વાન, બાળુ પૂરણચંદ્રજી નાહર
એમ. એ., બી. એલ. પોતાના એક પત્રમાં, માસિક માટે લખે છે—

આપની સમિતિકી ઓરસે જો પેપર પ્રકાશિત કરનેકી વ્યવસ્થા કી ગઈ
હૈ વહ બહુત હો સ્તુત્ય હૈ !.....મેંને જહાં તક દેાનોં અંક દેસ્વા હૈ, પત્રિકા
બહી યોગ્યતાસે સમ્પાદિત હો રહી હૈ ઓર મુજે વિશ્વાસ હૈ કિ આપ સાહબ
इसी प्रकार खोज और विद्वत्पूर्ण लेखोंको प्रकाशित करते रहेंगे !

ગ્રાહક થવા માટે તરતજ લખો—

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ

જેશિંગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા

અમદાવાદ